

EGO

Interview met Commandant HRMS. van Galen, pagina 3

Beroepsmilitair aan de studie, pagina 10

Computerspelletjes, pagina 16

nr. 10, oktober 1995, 34e jaargang
 Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
 storten op postbankrekening 480414
 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
 Militairen ontvangen het blad op aan-
 vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer,
 Bart Hetebrij, Wim Heij (voorz.),
 Joan Merens, Vincent Peeters,
 Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam,
 Gerard van Erkelens, Sabine
 Funneman, Martin Groenewold,
 Cor Hoekstra (CORK), Pieter de
 Jager, Tom Janssen, Stef Kessels,
 Willy Lohmann, Len Munnik,
 René Nauta, Leonore van Opzeeland,
 Cor Out, Theo Paymans,
 Rien Robijns, Karel Roskam,
 Paul Rutten, Hans Schonk,
 Frank Spoelstra, Jan Stoof,
 Wessel Visser, Leon Wecke,
 Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens

Redactiesekretariaat:

Erika Krijt-Leijendekkers
 Prepress/Lithografie/Druk:
 Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
 Coornherthuis, Oranje Nassalaan 71,
 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op
 persoonlijke titel en vertegenwoordigen
 niet noodzakelijkerwijs de visie
 van de redactie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
 alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Fairwind '95	2
Interview Commandant van Galen	3
In het vizier	6
Grootmeester van de Blues	7
Europa toezien voogd van Afrika?	8
Beroepsmilitair aan de studie	10
Sport, brief aan Van Praag	12
Prikkels	13
Middenposter Rene Nauta	14/15
Computerspelletjes:	
Fantastische avonturen	16
Vragen staat vrij, puzzel	18
Arts kijkt terug op uitzending	19
Roskam	21
Film	23
Peter van Straaten	24
Boeken	25
Wat doen raadslieden, wie en waar	27
Poster Willy Lohmann	28

HOEZO VERANTWOORDELIJKHEID VAN DEFENSIE

Het lijkt allemaal prima geregeld, de nazorg voor de militair die tijdens een VN-missie gewond raakt. Juridisch gesproken is de wijze waarop defensie omgaat met haar VN-slachtoffers ongetwijfeld juist. Toch zijn daarbij een aantal vragen te stellen, want eenmaal terug in Nederland blijkt, dat de wijze waarop je gewond bent geraakt bepalend is voor uitkeringen en vergoedingen.

Situatie 1.

voorbeeld 1

Tijdens een beschieting wordt de Nederlandse militair door een Servische kogel in zijn onderbeen geraakt. In Nederland moet zijn been geamputeerd worden. Defensie neemt de verantwoordelijkheid voor het rechtspositionele deel zoals een militair invaliditeitspensioen, de medische behandeling enz..

De minister van defensie of zijn werknemers zijn niet aansprakelijk voor dat schot want zij hebben niets verkeerd gedaan.

Zij hebben niet onrechtmatig gehandeld.

voorbeeld 2

Tijdens de wacht op een VN-missie ontaardt een Nederlandse militair zijn wapen en schiet een Nederlandse collega (per ongeluk) in zijn been. In Nederland moet zijn been geamputeerd worden. Evenals in voorbeeld 1 neemt defensie de verantwoordelijkheid voor het rechtspositionele deel zoals een militair invaliditeitspensioen, de medische behandeling enz.

Daarnaast heeft defensie, in dit geval een medewerker van defensie, onrechtmatig gehandeld. Derhalve kan defensie aansprakelijk worden gesteld voor alle extra schade. Te denken valt aan smartegeld, de juridische kosten en het verlies aan verdiencapaciteit.

In voorbeeld 1 waar een Serviër je been eraf schiet val je onder de 'normale' wettelijke regelingen als AWBZ en dergelijke en moet je bij het aanpassen van je huis een eigen bijdrage, die afhankelijk is van je inkomen, betalen.

In voorbeeld 2 waar een Nederlandse collega verantwoordelijk is voor het ongeluk moet defensie onder meer die eigen bijdrage betalen.

Situatie 2.

voorbeeld 3

Tijdens een voedseltransport wordt de 10-tonner waarop Nederlandse militairen zitten geraakt door een mortiergranaat. De chauffeur verliest de macht over het stuur en raakt van de weg. Een Nederlandse militair komt klem te zitten en raakt zwaar gewond. Hij kan nooit meer functioneren als militair. Net als in voorbeeld 1 neemt defensie de rechtspositionele verantwoordelijkheid en draagt zorg voor het invaliditeitspensioen, de medische behandeling en dergelijke.

voorbeeld 4

Tijdens een voedseltransport raakt de 10-tonner waarop Nederlandse militairen zitten, door een stuurfout, in de slip en belandt in een greppel. Een van de militairen komt klem te zitten en raakt zwaar gewond. Hij kan nooit meer functioneren als militair. Net als in voorbeeld 2 neemt defensie de rechtspositionele verantwoordelijkheid voor haar rekening. En daarnaast is defensie ook civiel-rechtelijk aansprakelijk en kan extra schade op defensie worden verhaald.

voorbeeld 5

Tijdens het transport zoals vermeld onder voorbeeld 3 valt een dode. Ook hiervoor neemt defensie de rechtspositionele verantwoordelijkheid op zich en regelt men een 'normale' uitkering voor de weduwe.

voorbeeld 6

Tijdens het transport zoals vermeld onder voorbeeld 4 valt een dode. Naast de rechtspositionele verantwoordelijkheid die defensie heeft, komt ook hier de aansprakelijkheid weer aan de orde. En dat is van belang voor de hoogte van de uitkering die de weduwe krijgt. Een uitkering die hoger uitvalt dan in voorbeeld 5.

Botweg gezegd ben je dus 'beter af' als je slachtoffer bent van een incident of ongeluk waar een Nederlandse militair (lees: defensie) onrechtmatig heeft gehandeld en dus aansprakelijk is.

Daar waar politici spreken van vredesmissies met een aanvaardbaar risico, VN missies worden gezien als politieke ondernemingen met een politiek risico en waar men vredesmissies niet beschouwt als oorlogssituaties (ondermeer af te leiden uit de aard van de bewapening), juist daar zou je van defensie, van de politiek, als het gaat om ernstige verwondingen en nabestaanden, een ruimhartiger beleid ten aanzien van financiële nazorg en verantwoordelijkheid mogen verwachten. Een ruimhartiger beleid waarvan de kosten, volgens deskundigen, verwaarloosbaar zijn.

Redactie

Vlagvertoon en hard werken

Op 3 juli j.l. vertrokken HRMS. van Galen en HRMS. van Nes voor een trip van ongeveer 4 maanden naar het Verre Oosten: Fairwind 1995. Raadsvrouw Tineke Dekker-Hundling had, na het vertrek uit Indonesië, een gesprek met de commandant van HRMS van Galen: KLTZ F.T.S. van der Laan.

Dit is een heel andere reis dan een normale reis. Althans die indruk werd gewekt. Maar is dat ook zo?

Ja, de reis heeft een heel ander karakter. Er werd in Den Helder volop gespeculeerd over wie er mee zou gaan. In geschriften werd er ook gesproken over een snoepreisje. De indruk werd gewekt dat we een soort cruise zouden gaan maken en dat het een vakantiereis zou zijn.

De reis heeft een apart karakter vanwege het vlagvertoon, de representatie voor de Marine voor Nederland. Dat uit zich in het verzorgen van de tentoonstellingen aan boord en de bemoeienis van de Economische Voorlichtingsdienst, die een behoorlijk beslag op ons legt. Als je kijkt hoe we met de twee schepen opvaren, de oefeningen die we gezamenlijk doen, het beslag dat op een aantal groepen gelegd wordt in de havens, bijv. de logistieke dienst en het opbouwteam van de tentoonstelling, dan is het voor een hoop lui niet louter en alleen maar een snoepreis, maar dan is het toch ook nog wel stevig door werken.

Het bijzondere zit hem eigenlijk in het feit dat we hier in zeegebieden zitten waar we met de Marine niet vaak meer komen. Als je over een lange periode

kijkt gebeurt het gemiddeld zo eens in de 5 jaar dat de Marine een reis van zo lange duur naar dit soort verre oorden onderneemt. In die zin is het afwijkend van wat de Marine op dit moment in Europese wateren uitvoert. Dan is het 1 of 2 keer naar de Adriatische Zee of anderszins operationeel bezig zijn. Wij proberen zo goed mogelijk onze operationele vaardigheden op het goede niveau te houden, maar het is allemaal wat kunstmatig.

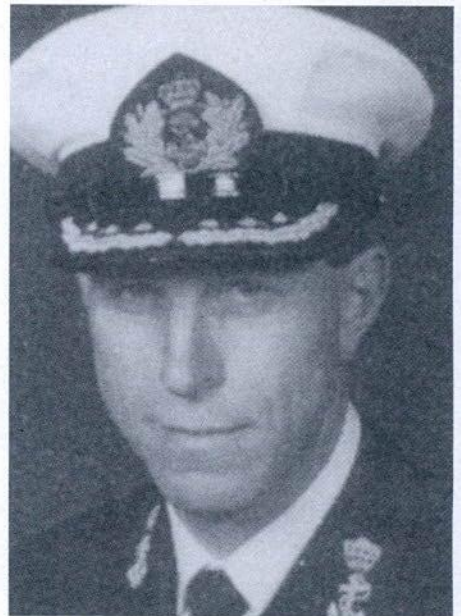
Heeft met name dat kunstmatige invloed op de sfeer?

Nee. Wat ik er zo van zie, als we met de NBCD organisatie bezig zijn tijdens oefeningen, dan wordt er net zo hard aan getrokken en spant iedereen zich net zo hard in als hij zou doen als we in Nederland o.l.v. Commandant Fregatten Squadron aan het opwerken zijn of als we in een eskaderreis met dit soort oefeningen bezig zijn. Als je in de commandocentrale gaat kijken dan zijn alle stoelen bezet, alle beeldkasten worden gebruikt en het is net of je met een grote Nato oefening bezig bent. Dat is het voordeel van deze schepen: je kunt allerlei situaties simuleren. Daar zijn speciale computerprogramma's voor. Allerlei soorten dreigingen zijn heel realistisch na te spelen. De enige kunstmatigheid is, dat je het maar een paar uur doet en dat je daarna je hoofd naar buiten steekt en een prachtige blauwe zee ziet met een stralende zon erboven. Dan weet je dat je niet bij noord Noorwegen bezig bent geweest, maar dat je in de Zuid-Chinese Zee zo'n oefening gedraaid hebt.

Zijn voor deze reis aan het schip en met name aan jullie als commandanten andere regels meegegeven?

Nee. We hebben echt geen andere regels gekregen. We zijn op vlagvertoon reis, dus de bedoeling is wel dat we met de schepen en de bemanningen een goede indruk achter laten. Een goede indruk van Nederland in het algemeen, maar natuurlijk vooral van de Marine. Vandaar dat we ook proberen de schepen er zo netjes mogelijk bij te laten liggen, de bemanning allemaal keurig in het pak. Het moet allemaal 'ogen'.

Raadsvrouw Tineke Dekker bij afvaart van Galen

KLTZ F.T.S. van der Laan

Heb je bij deze reis minder invloed op het gebeuren dan je als commandant bij andere reizen hebt?

Ik ben de jongste commandant van de twee. De hele reisplanning is eigenlijk gedaan door de oudste commandant en zijn scheepsofficieren. Hij heeft daar een grote verantwoordelijkheid in gehad en wat eigen zeggenschap, maar het grote raamwerk van de reis stond eigenlijk al vast. Dat is: op uitnodiging van Indonesië deelnemen aan de viering van hun 50-jarige onafhankelijkheid, daaraan gekoppeld E.V.D. activiteiten. Er was wat belangstelling van diverse landen voor maritiem industriële producten van Nederland, dus daar moesten we ook acte de présence geven. Een uitbreiding, ook met het oog op het voorgaande, naar China. Terug via Zuid-Afrika waar we, voor het eerst in 25 jaar, met een bezoek van Marineschepen, tot uitdrukking gaan brengen dat de verhoudingen tussen Nederland en Zuid-Afrika weer normaal zijn. Dat raamwerk stond al vast. Alleen de route tussenin en de opmars snelheden, daar kon nog iets in gevarieerd worden, maar niet veel.

Eigenlijk wijkt dit niet zo veel af van de invloed die je bij normale reizen hebt. Daarbij wordt ook afgesproken wanneer je weg gaat en weer terug komt. Daar tussenin moet je dan een programma afwikkelen, maar dat is ook gebonden aan tijd en opmars snelheden. Als commandant heb je daar ook niet zo gek veel manoeuvreerruimte in. Het is wel zo dat je nu maar met twee schepen bent en geen eskadercommandant hebt die voor jou de representatieve zaken doet. Je staat dus wat dat betreft wel voortdurend in de agenda genoemd.

Is dat vervelend?

Je kunt daar natuurlijk een negatieve grondhouding over aannemen: "Goh, wat vervelend is het, dat ik daar allemaal bij moet zijn en dat gaat ten koste van mijn eigen vrije tijd."

Ik vind dat er veel positieve dingen aan zitten. Je komt met veel mensen in contact, je hoort veel. Bovendien kun je ook veel zien, want je wordt overal naar toe gereden en als je dan een beetje naar buiten kijkt zie je ook nog veel van de omgeving. Het heeft dus z'n voor en z'n tegen. Het kost je wat tijd, maar er staat ook een hoop tegenover. Ik heb er niet echt een hekel aan.

Het lag politiek wat gevoelig, we hebben daar over kunnen lezen, dat wij naar Indonesië gingen. Is daar in de voorbereidingen voor deze reis iets over gezegd?

Ik heb daar als commandant zijdelings wel iets van gehoord, dat er hier en daar wel wat gevoeligheden lagen. De voorbereidingen van de reis zijn dan ook voorzichtig aangepakt. Tegenover de bemanning heb ik zo nu en dan wel laten doorschermen dat het allemaal nog niet zo zeker was. Dat het misschien allemaal nog wel kon veranderen. Dat is ook het enige wat ik erover gezegd heb. Als je dan eenmaal daar bent in Indonesië dan blijkt dat het, voor de Indonesiërs althans, heel normaal is dat we er zijn. We zijn daar eigenlijk ook overal met open armen ontvangen. De aanwezigheid van onze bevelhebber heeft ook veel goed gedaan. Hij had bij alle officiële zaken ook een prominente plaats in vergelijking met de andere bevelhebbers. Ik proefde daar zelf uit dat we een soort voorkeursbehandeling kregen ten opzichte van andere landen. Dat doet je dan best wel goed, vooral als je je realiseert wat er allemaal aan vooraf gegaan is en hoeveel gekraak er in Nederland over deze reis geweest is. Althans de reis van de koningin en de aanwezigheid van Marine-schepen daarbij.

Kun je iets zeggen over het verloop van deze reis?

Wat je in Europese wateren probeert, is dat je niet al te lang op zee zit. Het komt wel voor dat je een weekend op zee zit omdat je aan het opstomen bent naar je oefengebied, maar daar tussenin probeer je toch wel regelmatig een haven aan te doen zodat de bemanning zich kan ontspannen. Je ziet in deze reis dat de havenbezoeken geconcentreerd zijn in de maand augustus. In de maand augustus hebben we alles bij elkaar ongeveer 7 dagen op zee gezeten. Daaraan voorafgaand zaten we hele lange stukken op zee. In de tweede helft van de reis, waarin we nu nog 60 dagen te gaan hebben, zitten we 50 dagen op zee en liggen we er maar 10 in de havens. Dat is natuurlijk afwijkend en dat legt op de bemanning een druk die je bij normale reizen niet hebt. Bovendien is het programma, ik zei het al, redelijk kunstmatig. We kunnen, i.v.m. de opmarsnelheden om van de ene haven naar de andere te komen, de zaak niet iedere dag een paar uur stil leggen om met andere dingen bezig te zijn. Dat levert dus wel een aparte stemming op. Ik kan me voorstellen dat mensen zich weleens afvragen:

“Waarom moeten we ons zo druk maken.” Ik denk dat het bezig zijn juist goed is omdat iedereen zich anders snel zou vervelen.

Heb je het gevoel dat het meer problemen met zich meebrengt dan eigenlijk zou moeten? Je vraagt in deze situatie best wel veel van mensen.

Ik heb niet het idee dat de problemen groter zijn dan normaal, maar ik hou mijn oren en ogen er wel voor open. Het zou best kunnen gebeuren dat de verveling toeslaat omdat niet iedereen zich zelf altijd op een zinvolle manier kan bezig houden.

Ik vind dat de organisatie daar ook niet altijd zorgvuldig mee omgaat. Als je merkt dat de tijdschriften voorziening

niet goed loop, dat de gelden voor O.S. en O. verlaagd worden, dan heb je het als schip tijdens zo'n lange trip extra moeilijk, zeker als je, zoals wij dat voorstaan, de mensen niet alleen maar achter de bar wilt laten hangen. Dat is dus best wel vervelend en lastig.

Dit is een schip met een gemengde bemanning. Brengt dit extra problemen met zich mee?

Dat is een moeilijke vraag. Wat je over het algemeen merkt aan een schip met vrouwen, dit is niet mijn eerste schip met een gemengde bemanning, dat de sfeer aan boord anders is dan op schepen met alleen mannen. De stemming is, zeker op dit schip, wat vriendelijker om zo maar te zeggen. Men gaat wat minder ruw met elkaar om. Op zich is dat op zo'n lange reis best wel plezierig. Met name in de warmte raken mensen veel eerder

geïrriteerd, ze zijn eerder geneigd om zich aan allerlei kleine dingen te storen. Dan is het plezierig als de omgangsvormen van te voren al wat gematigder zijn dan gebruikelijk is op een schip met alleen maar mannen. Echte problemen in de relatiesfeer waarbij allerlei mooie verhoudingen ontstaan heb ik nog niet kunnen ontdekken. Het is wel te verwachten dat je dat met zo'n lange reis in de loop van de maanden gaat krijgen, althans dat is de ervaring uit het verleden. Tot nog toe merk ik daar weinig van. Ik wil niet zeggen dat het allemaal goed gaat, ik wil alleen zeggen dat ik er tot nu toe nog niets van gemerkt heb.

Ik ben nog weleens verbaasd over het feit dat er toch door bepaalde groeperingen in de Marine niet zo positief gedacht wordt over het varen met vrouwen.

Dat komt mijns inziens door de manier waarop wij mannen vaak met vrouwelijke militairen der zeemacht omgaan. Heel vaak zijn we geneigd om daar in de eerste plaats een vrouw in te zien en pas daarna een militair der zeemacht met een bepaalde rang of kwaliteit. Ik denk dat je dat juist om moet draaien. Je moet in eerste instantie denken: “Daar loopt een militair der zeemacht en pas daarna is het een vrouw.”

Er ontbreekt natuurlijk ook behoorlijk wat vrouwelijk kader. Dat is in de hele Marine een gemis. We houden ze op de een of andere manier niet vast. Het zou juist goed zijn voor het middenkader als die ook in hun eigen verblijf voortdurend een gelijke in hun midden zouden hebben, maar dan wel van andere kunne. Dat zou, mijns inziens, een positieve uitstraling hebben naar de rest van het schip.

Het is niet gebruikelijk dat bij dit soort reizen een G.V.-er meegaat. Door allerlei oorzaken is dat nu wel zo. Heb je het gevoel dat dat toch zinvol is?

Ik denk toch wel dat het toegevoegde waarde heeft. Misschien dat we dat tot nu toe nog niet helemaal gemerkt hebben omdat we nu pas halverwege de reis zijn en veel hebben binnen gelegen. De mensen hebben dan veel vertier en komen hun tijd wel goed door. Maar met name nu, met die lange stukken op zee, denk ik dat er nu best meer behoefte bestaat om eens een gesprek te hebben met iemand buiten de hiërarchie om en in andere omstandigheden dan binnen de militaire verhoudingen. Natuurlijk, als ik door het schip loop, hoor ik wel eens wat, maar ze vertellen me natuurlijk toch niet alles. En dat geldt voor de eerste officier ook. Het is handig als er een ander is die weleens wat aandraagt omdat hij vanuit een andere invalshoek tegen de zaken aankijkt. Natuurlijk hoort het bij de positie van een G.V.-er dat hij niet alles wat hij hoort doorspeelt. Dat verwacht ik ook niet. Maar soms is het wel goed dat er iemand is die een aantal zaken wel ter sprake brengt. Dat helpt alleen maar om de bemanning als geheel, en de individuele bemanningsleden, verder door de reis heen te helpen. Ik zie daar dus toch wel plek voor.

Als je zou moeten zeggen, met betrekking tot deze reis: "Dit vind ik leuk, en dit vind ik vervelend," wat zou dat dan zijn?

Ik vind eigenlijk alles leuk en dat heeft niet specifiek met deze reis te maken.

Het omgaan met de mensen hier aan boord, het ze motiveren om datgene te doen wat ze moeten doen, dat vind ik het mooiste van mijn baantje. Het manoeuvreren met dit schip is ook heel leuk. Zo'n haven binnen lopen en weer uitvaren, zoveel mogelijk zonder sleepboten, als dat veilig kan, dat is geweldig. Mijn vorige baan was op de Stafschool, daar gaf ik les. Daar ging ik ook met mensen om, maar dit is echt heel anders. Dit is midden in de Marine. Dit is de Marine. Alles aan de wal is ook wel belangrijk, dat moet het ook wel gebeuren, maar dat is niet echt Marine, dat hangt er eigenlijk maar een beetje bij.

Dit hier, af en toe door het schip dwalen, of bijvoorbeeld met de bakker een hele dag meelopen, brood bakken en koek bakken dat vind ik geweldig. Dat is enig. Je spreekt met zo'n bakker af dat je een keer een dag met hem mee wilt lopen. Dan krijg je na een half uur een bakkersbroek en een schort in je kajuit. Vervolgens hoor je van je hof-

meester dat hij pas de volgende avond weer bij je komt om je eten te brengen en dan heb je dus een volledig verzorgde dag. Je wordt door de bakker meegenomen hoe hij zijn dag indeelt. Je ziet heus wel wat verbaasde blikken om je heen als je met etenswaren loopt te sjouwen of in het kombuis bezig bent of als je in het caf eet, maar ik vond het geweldig.

De dingen die minder leuk zijn of waar ik een hekel aan heb is het parade houden: lui die een scheve schaats gereden hebben terecht moeten wijzen. Het hoort erbij, maar ik vind het eigenlijk helemaal niet leuk. Ik vind het flauw dat er toch altijd mensen zijn die vinden dat ze de regels die er zijn weer wat op moeten rekken of anders interpreteren dan ze uitgelegd moeten worden. Dan moet je corrigerend optreden. Dat is niet leuk, maar het hoort er wel bij.

Verder zit je alleen. Daar moet je een beetje tegen kunnen. Het is door de jaren, bijna wel eeuwen, zo gegroeid dat je als hoogste gezagdrager aan boord een bepaalde, wat kunstmatige, autoriteit kweekt doordat je helemaal alleen zit. Je hebt je eigen penthouseje in het schip en op die manier houd je gedwongen wat afstand tot de rest van het schip om, zoals dat heet, zo afstandelijk mogelijk eventuele besluiten te

kunnen nemen. Je moet daar dus wel een beetje tegen kunnen. Nu valt het hier aan boord wel mee. Ik word regelmatig uitgenodigd in de longroom en de andere verblijven. Ik loop regelmatig door het schip, dus ik vul mijn eigen eenzaamheid wel op door de contacten die ik zelf leg. Hinder heb ik er niet van.

Soms is het ook wel prettig en zelfs noodzakelijk om alleen beslissingen te kunnen nemen.

Is er iets wat je nog kwijt wilt?

Wat ik mezelf als doel gesteld heb voor deze reis is dat als we straks terug komen in Den Helder dat de bemanning dan zegt: "Ja, ik ben blij dat ik deze reis aan boord van de van Galen heb meegemaakt". Dat ze ondanks het feit dat er weleens strubbelingen waren, dat niet altijd alles liep als het zou moeten lopen, dat ze dan toch terug kijken en zeggen: "We hebben veel lol gehad, we hebben veel gezien, eigenlijk een hele goede reis geweest!"

En dat is best wel lastig soms, merk ik.

Hartelijk dank voor dit gesprek.

*Raadvrouw Tineke Dekker-Hundling
a/b HRMS van Galen, september 1995*

GENOCIDE

Na het verdwijnen van de Muur, de Sovjet-Unie en het Warschau Pact leek de vrede in de wereld een nieuwe kans te hebben. Weliswaar was er nog die Golfoorlog, waarbij met terechte verwijzing naar het handhaven van de internationale rechtsorde en de mensenrechten, olie en olieprijs naar Westers genoeg werden veiliggesteld, maar nadien zou er toch vrede zijn.

■ Sprookje

Helaas de nieuwe wereldorde van president Bush bleek een sprookje, waarin nog veel boze wolven een hoofdrol vervullen. Overigens is het niet zo dat statistisch gesproken het geweld in de wereld is toegenomen. Ondanks de schijn die de frequente plaatjes uit Bosnië, Tsjetsjenië en Rwanda op de buis wekken, blijkt het geweld in de wereld af te nemen. En ook op de lange termijn blijkt de wereld er gunstiger voor te staan dan in het verleden het geval was. Een wereldoorlog is welhaast ondenkbaar en van de vele tientallen oorlogen die na het verdwijnen van de Sovjet-Unie gevoerd werden zijn er maar een viertal tussen staten geweest.

■ Burgeroorlogen

De burgeroorlog is eigenlijk de enige oorlog die nog echt perspectief heeft. Een burgeroorlog -het woord zegt het al- is een oorlog tussen burgers. En een oorlog, zo zeggen polemologen, is een groot fysiek gewelddadig conflict tussen daartoe georganiseerde groepen mensen met minimaal duizend dodelijke slachtoffers. Wat mij betreft kunnen het er ook meer of minder zijn, maar het gaat om groepen mensen die voor die oorlog, voor dat fysieke geweld zijn opgeleid en tegen elkaar ten strijde trekken. En die burgeroorlogen zouden nu weer de meeste slachtoffers vergen. Maar klopt dat wel? Want de meeste slachtoffers vallen niet in een echte burgeroorlog, zoals de Spaanse burgeroorlog of, al is de definitie van oorlog daar wat minder gemakkelijk toepasbaar, in Bosnië. De meeste slachtoffers zijn slachtoffers van volkerenmoord, van genocide. Daar gaat het niet om militaire of quasi-militaire operaties om bepaalde strategische doelen te veroveren, maar gaat het alleen maar om het dood maken van medemensen.

■ Volkerenmoord

Voerde Pol Pot in Cambodja een burgeroorlog of was hij, minstens deels, alleen maar doende met het uitroeien van een deel van de eigen bevolking? Was er in Rwanda sprake van een echte burgeroorlog of ging het vooral om het vermoorden van de Tutsi door allerlei geregelde en ongeregelde groepen Hutu's uit de bevolking? Dat laatste was het geval. Het blijkt dat in de periode 1900 tot 1985 170 miljoen mensen door de eigen regering gedood zijn, aldus de Amerikaanse politoloog R. Rummel. Zijn collega Nietschman heeft voor het tijdvak van 1945 tot 1993 het totaal aantal slachtoffers van door staten geleide genocides berekend op 73.500.000. Genocide blijkt, als het om het aantal slachtoffers gaat, een veel groter probleem te zijn dan oorlog.

■ 50 jaar VN

Maar ondanks dat feit is de aandacht voor oorlog vele malen groter dan die voor genocides en dat geldt ook voor het inzicht dat men heeft in de oorzaken en functies van dat afschuwelijk verschijnsel. Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben zich maar liefst vijftig episodes van diverse soorten volkerenmoord voorge-

daan, aldus Amerikaanse onderzoekers. Misschien is het daarom goed om in het jaar dat de Verenigde Naties vijftig jaar bestaat met name de aandacht op de kwestie van de volkerenmoord te vestigen. Van Mierlo heeft overigens met name met het oog op genocides voorgesteld dat de VN over een eigen krijgsmacht zou moeten beschikken om snel daar te kunnen ingrijpen waar een volkerenmoord dreigt. Zijn voorstel is meteen afgewezen als zijnde onrealistisch, onhaalbaar en strijdig met de soevereine positie van de nationale staat. En natuurlijk hebben die realisten wel gelijk. Daar komt nog bij dat de Verenigde Naties en zeker de Veiligheidsraad, die tot het inzetten van zo'n krijgsmacht zou moeten besluiten, nog lang niet representatief geacht kan worden voor de wereldbevolking.

■ Ingrijpen na de volkerenmoord?

Maar toch, er zal iets gedaan moeten worden. Onderzoek, inzicht verwerven en met alle mogelijke inzet werken aan maatregelen die nu al getroffen kunnen worden om volkerenmoord tegen te gaan. Burundi heeft zich al gepresenteerd als het land waar een nieuwe massale moordpartij onvermijdelijk lijkt. Zeker is dat de wereld niet zal ingrijpen. Dat probleem kunnen we nog niet aan. En daarbij komt dat van volkerenmoord pas sprake is nadat die volkerenmoord is geschied. Zelfs de onwaarschijnlijke maatregelen tegen de toekomstige volkerenmoord in Burundi zullen pas getroffen kunnen worden nadat tienduizenden doden bewezen hebben dat er van volkerenmoord sprake is. De diefstal gaat aan het dief-zijn vooraf en zo ook bij volkerenmoord, eerst de moord en dan weten we het zeker: in Burundi is een volkerenmoord aan de gang en daar tegen dienen we als goede christenen, humanisten, democraten en leden van de volkerengemeenschap eigenlijk op te treden.

Wellicht kunnen we nu alvast het programma van de Rwanda TV-collecte uit de kast halen zodat we straks, met een giro-overschrijving van vijftig gulden, een naar gevoel over ons onvermogen tot ingrijpen, op een recreatieve manier kunnen witwassen.

Leon Wecke

EEN TREURIG EINDE VOOR DE GROOTMEESTER VAN DE BLUES

Een kleine kroeg in het zuiden van de Verenigde Staten. Door de sigaretten-rook, het geroezemoes, het gelach en de drukte is er nog net een podium zichtbaar, waar een bluesgitarist gaat zitten. Hij drinkt zijn glaasje whisky in één teug leeg en begint met spelen. Op het moment dat de gitaar door de kroeg klinkt, zwijgt iedereen. Niet alleen omdat hij de blues met een ongelooflijk vuur en een enorme techniek speelt, maar ook omdat het Robert Johnson is, de man die zijn ziel aan de duivel heeft verkocht.

Diep in het zuiden van de Verenigde Staten wordt er nog steeds wel eens angstig gefluisterd dat Robert Johnson zijn ziel zou hebben verkocht. Hij zou op een middernachtelijk uur naar een verlaten kruispunt, de 'crossroads', geslopen zijn, en het daar op een akkoordje met de duivel gegoooid hebben. Zo zou hij aan zijn unieke speelstijl gekomen zijn, een speelstijl die van enorme invloed op de Blues geweest is. Sommigen zeggen dat hij in een kamer vol mensen met een radio die aanstond, gewoon aan een gesprek meedoen, maar de volgende dag alles wat op de radio te horen was geweest, noot voor noot kon naspelen. Jimmy Hendrix, toch ook geen kleine jongen, speelde regelmatig liedjes van hem na. De Rolling Stones zijn door hem beïnvloed geraakt. Als bij geen ander omgeven legenden zijn leven, maar waar iedereen het wel over eens is, is dat Robert Johnson misschien wel de grootste bluesgitarist is, die ooit geleefd heeft.

Robert Johnson werd geboren in 1911 in het kleine plaatsje Hazelhurst, in het zuiden van de Verenigde Staten. Hij zocht een eenzame teruggetrokken jeugd gehad te hebben; hij raakte al vroeg in de ban van muziek en kwam onder de invloed van bluesmuzikanten

zoals Son House en Willie Brown. Op een gegeven moment in de 20-er jaren sloeg Robert Johnson aan het zwerven, en reisde hij de hele Mississippi-delta af. Op zijn trektocht kwam hij natuurlijk in aanraking met andere bluesmuzikanten, en hij leerde er veel bij. Zo is ook de legende ontstaan dat hij zijn ziel aan de duivel zou hebben verkocht. Volgens het verhaal kon hij namelijk voor geen meter spelen, en lachten de oudere bluesgitaristen hem vierkant in zijn gezicht uit. Gefrustreerd trok Robert Johnson zich een half jaar terug, en oefende dat de stukken eraf vlogen. Toen hij weer tevoorschijn kwam, speelde hij zo goed, dat de mensen dachten dat hij zijn ziel in ruil voor zijn talent zou hebben verkocht. Dat is natuurlijk onzin, maar het zegt wel iets over zijn grandioze talent. Zijn vingers vlogen over de hals van zijn gitaar en hij maakte liedjes die hun tijd ver vooruit waren. De mensen hadden er geen verklaring voor en de legende was geboren.

Op de gitaar was hij briljant. Hij kon flink tekeer gaan met een bottleneck, een rond geval geschoven over een vinger waarmee er over de snaren gegleden wordt, of met zijn vingers heen en weer marcheren over de gitaarhals en er rijke tonen uit toveren. Hij zong de blues met een gekwelde, onderdrukte stem en in zijn teksten gaf hij handig voer aan de legende over zijn talent, zoals in liedjes als 'Cross Road Blues', 'Hellhound on my trail' en 'Me and the devil'. Johnson vond het waarschijnlijk een handige verkoopstunt die hem goed van pas kwam. Maar ook maakte hij nogal eens muzikale aanzoekjes naar de dames die op zijn concerten afkwamen, zoals in 'They're Red Hot' en 'Rambling On My Mind'. Dit zou hem wel fataal worden. In 1936 en 1937 maakte hij enkele plaatopnamen, die onlangs op de CD zijn heruitgebracht. Duidelijk zijn de invloeden van de bluestraditie te ho-

ren, maar ook hoe hij er een eigen frisse draai aan geeft. De bluesstijl die hij mee hielp ontwikkelen en die fraai op de CD staat, is technisch zo perfect, dat zijn liedjes nog steeds voer voor bluesliefhebbers en -muzikanten zijn.

Zijn einde is net zo met legenden omgeven als dat met zijn leven het geval was. Robert Johnson begon net door te breken naar een groter publiek, en enkele maanden voor zijn dood zou hij optreden in Carnegie Hall, een belangrijke zaal voor bluesmuzikanten. Het zou er niet van komen, want op een avond dronk hij een glas whisky dat vergiftigd bleek, door een jaloerse man die dacht dat Robert Johnson achter zijn vrouw aanzat. Anderen zeggen dat het gebeurde door een jaloerse minnares. Een treurig einde voor een bluesgrootmeester.

Wat zeker is, is dat hij na een korte muzikale carrière op jonge leeftijd stierf.

29 liedjes liet hij na. Niet veel, maar genoeg om voor altijd zijn stempel op de blues te drukken. Robert Johnson liet een indrukwekkende erfenis na, die in de jaren erna een aantal bluesmuzikanten beïnvloedde, die op hun beurt weer van grote betekenis voor de blues zijn geweest.

Theo Paymans

EUROPA TOEZIEND VOOGD VAN AFRIKA?

De Westerse reactie op ellendig nieuws uit Afrika is vaak simpel: "Het gaat mis met Afrika - oorlog, honger en dictatuur! Afrika moet afgeschreven worden." Maar er wordt in Afrika niet alleen gesneeuwd en verhongerd - er wordt ook hard gewerkt, veel gelachen en opgewekt gezongen. Het begint bij ons door te dringen dat het niet allemaal kommer en kwel is, met de 500 miljoen mensen in de vijftig Afrikaanse landen.

De KRO heeft dat in de zomer van 1995 willen laten zien met de TV-reportages "Ander Afrika". Een presentatrice zei, dat we de Afrikanen met hun eigen cultuur met rust moeten laten. Ze is daarmee 500 jaar te laat, want toen begon de Europese bemoeienis. En die ingreep is niet ongedaan gemaakt door de politieke dekolonisatie. Het lost niets op als Afrika "met rust wordt gelaten", want het Westen blijft zich economisch met Afrika bemoeien.

De Britse Afrika-kenner Basil Davidson schrijft in zijn boek: *Afrika en de vloek van de natie-staat* (1992), op p. 14: "Intussen ... is de geïndustrialiseerde wereld haar deel van Afrika's slinkende rijkdom blijven opeisen. De overboekingen van deze rijkdom naar de 'ontwikkelde' landen in Europa en Amerika zijn jaarlijks in waarde gegroeid: in 1988 bij-

voorbeeld werd een ontzaglijke som, toentertijd een recordbedrag, uitbetaald aan de 'ontwikkelde' crediteuren."

■ Afrika opnieuw koloniseren?

Maar sommige Westerlingen vinden, dat de ellende in Afrika niet te wijten valt aan het Europese kolonialisme, want het continent wordt naar de knoppen geholpen door op macht beluste leiders. Zo beweerde J.A.A. van Doorn (HP/De Tijd van 12/8/1994) dat Afrika van kwaad tot erger is vervallen door het eigen Afrikaanse onvermogen om het verval tegen te houden. Hij vindt dat Afrika beter opnieuw gekoloniseerd kan worden - de Europese koloniale overheersing in het verleden was immers zo slecht niet? Er was vrede en stabiliteit; er werd gezorgd voor wegen en bruggen, voor onderwijs en gezondheidszorg. Het ontbrak de Afrikaanse volken aan "een zekere graad van civilisatie". En daarom ook ging het mis na de politieke dekolonisatie.

Je vraagt je af, waarom die ongecivileerde Afrikanen onafhankelijk wilden worden, als het kolonialisme inderdaad zo zegenrijk was. Als verklaring geeft van Doorn dat er in Afrika "wel degelijk iets als nationalisme" bestaat, terwijl volgens hem "de haat tegen de blanken" algemeen is.

Hij is blind voor de negatieve Europese bemoeienis met Afrika. De Transatlantische slavenhandel heeft drie eeuwen lang Afrika geteisterd: door slavenoorlogen en slavernij gingen zo'n 100 miljoen mensenlevens verloren. Ontwikkeling van landbouw en ambacht stagneerden. In de latere koloniale tijd leidde de Europese bezetting met geweld tot radicale wijziging van het eigendomsrecht op de grond, waardoor sociale zekerheid verloren ging. Invoering van handelsgewassen en belastingen zorgden voor verdere ontwrichting.

De koloniale overheersing werd met geweld gehandhaafd door Belgen, Duitsers, Britten, Fransen, Spanjaarden en Portugezen. In bijvoorbeeld Algerije, Congo, Kenya, Angola, Moçambique, Namibië en Rhodesië. Desondanks is juist de haat tegen blanken in Afrika niet

algemeen. Maar die haat zou wel ontstaan als Europa na de koloniale en neokoloniale bemoeienis zich zou uitspreken voor re-kolonisatie van Afrika.

■ Heilzame blanke invloed?

De Afrikaanse geschiedenis is ingewikkelder dan de gemakzuchtige Westerse opvatting om de schuld te zoeken bij het onvermogen van de Afrikanen. Dat is de oude stereotiepe opvatting uit de vroegere koloniale tijd over de onverantwoordelijkheid van de inferieure inboorling en de heilzame werking van de superieure blanke invloed.

Volgens Basil Davidson was Afrika vroeger niet een primitief continent: voor de Europese overheersing begon hebben de Afrikaanse volken veel gepresteerd "en dat zouden ze naar alle waarschijnlijkheid in de toekomst weer doen" (14). Daar was het streven naar onafhankelijkheid ook op gericht, maar de politieke dekolonisatie, die ervaren werd als een bevrijding, strandde in de gevolgen van de Westerse bemoeienis.

■ Onzichtbare afhankelijkheid

Afrika kreeg de kans niet om de eigen Afrikaanse geschiedenis op te pakken. Vanaf het begin van de politieke onafhankelijkheid bleef de indirecte onderworpenheid aan Europa, al was die dan niet meer zo zichtbaar. De tientallen Afrikaanse kolonies waren "alle gevormd en bestuurd alsof hun eigen bevolking geen eigen geschiedenis bezat" (p.15) en dat werden in naam onafhankelijke staten, die wel gevormd en bestuurd werden "naar Europees, vooral Brits en Frans model" (p.15). Zo kwam er geen aansluiting met vroeger, maar leidde de onafhankelijkheid tot "vervreemding", zoals Davidson dat noemt.

■ Half vrij, half slaaf

Er kwam tegen het eind van de 19de eeuw een "verstikkende golf van eurocentrisme op, met het bijbehorende racisme dat leerde dat de Europeanen van nature superieur waren aan de Afrikanen. ... Afrikanen moesten voortaan doen wat hun verteld werd, en hun landen zouden voor hen 'ontwikkeld' worden" (pp.43 en 44).

In de ogen van de blanke heersers bleven ook de westers opgeleide Afrikanen inferieur. Zo mochten er in de Britse kolonies in West-Afrika geen zwarte artsen meer worden opgeleid. Afrikanen mochten onder geen beding de meerdere worden van Europeanen. Ontwikkelde

Afrika en de vloek van de natie-staat

The Black Man's Burden

Basil Davidson

NOVIB/METS

Afrikanen maakten zich dus bijna automatisch los van de Afrikaanse tradities, de Afrikaanse cultuur en de Afrikaanse geschiedenis. Want de Europese overheersers leerden immers dat de Afrikaanse tradities en cultuur primitief waren en niet in de moderne tijd pasten? Er bleef de Afrikaanse nationalisten niets anders over dan het Europese voorbeeld te volgen en hun onafhankelijke staten daarnaar te richten. Zij zagen daar vaak de gevaren wel van in, zoals de Ghanese nationalist Kwame Nkrumah, die al in 1951 de Ghanese voorhiel dat *"er een groot risico schuilt in het aanvaarden...van deze nieuwe constitutie die ons half vrij en half slaaf maakt"* (p.156).

In de Europese ogen van toen was de onafhankelijkheid *"Europa's laatste geschenk aan Afrika"* (.181) Nu worden in het Westen de Afrikaanse politici ervan beschuldigd dat zij dat 'geschenk' verpest hebben en dat zij beter de moeilijkheden met die koloniale grenzen en die erfenis van koloniale besturen hadden moeten beseffen. Davidson wijst er op dat elke poging van de eerste Afrikaanse nationalisten in de periode voor de soevereiniteitsoverdracht, om grotere verbanden te vormen, door de koloniale overheersers werden afgewezen (p.176 en 177).

Hij merkt ironisch op dat aan de

Afrikaanse nationalisten steeds het Europese voorbeeld is voorgehouden en dat geen enkel koloniaal bestuur iets van kritiek wilde horen op de koloniale economie die uiterst nadelig was voor de Afrikanen (p.175). Europa's 'laatste geschenk' werd gevolgd door 'ontwikkelingshulp' en adviezen van Europese deskundigen die de oplossing wisten voor elk probleem dat zij (nog) niet kenden.

Er is inderdaad veel misgegaan na de politieke dekolonisatie. Wrijving tussen de verschillende volken binnen één land leidde soms tot burgeroorlog - in het Westen hardnekkig omschreven als onvermijdelijke 'stammenoorlog'. In de eenpartijstaat kregen politici en bureaucraten de macht in handen, met als gevolg vriendjespolitiek, machtsmisbruik, fraude en corruptie. Tegenstanders werden onschadelijk gemaakt (vakbonden, universiteiten, kerken), werden, met een beroep op het nationale belang, vaak dienstbaar gemaakt aan het regime. Wie er nog overbleef aan concurrerende elites werd vaak de mond gesnoerd.

Een probleem was ook, dat de landbouwproductie steeds minder opbracht, waardoor de boeren verarmden en dat daardoor steeds meer mensen naar de stad trokken. Ook dat was begonnen in de koloniale tijd door de invoering van

belastingen, handelsgewassen en plantage-landbouw. De rijkdommen en de produkten van de kolonies moesten ten goede komen aan het moederland. Er is altijd meer geld uit de kolonies gehaald, dan er in werd gepompt en die trend zette zich na de onafhankelijkheid voort (p.208 en 209). Na de dekolonisatie nam de trek naar de stad en de ontvolking van platteland verder toe, met all ontwrichting vandien.

Het liep dus mis in vele Afrikaanse staten, om uiteenlopende redenen: de Afrikaanse landen van nu hebben nog steeds te lijden van de koloniale erfenis; de verlaging van de grondstoffenprijzen; de voortgezette verarming door het neokoloniale kapitalisme en van de westerse inmenging, die zich meer dan eens zelfs militair manifesteerde.

Maar anno 1995 wordt de ellende in Afrika alleen maar gezien als het gevolg van de droogte en de honger; de burgeroorlogen en de vluchtelingenstromen; het tribalisme en de wrijving tussen de elites; de eenpartijstaat, het socialisme en andere experimenten; de machts-honger van politici en generaals, met hun vriendjespolitiek en cliënten-stelsel.

De oppervlakkige buitenstaanders weten het antwoord: het zit niet goed met de rechten van de mens en de democratie in Afrika. De enige manier om er nog

iets aan te doen, zeggen zij, is de invoering van meerdere politieke partijen en meer respect voor de rechten van de mens.

Het nieuwe Afrika wordt verweten dat het niet democratisch is, maar in de koloniale tijd bestond het bestuur uit dictatuur en autoritaire bureaucratie. En die bestuursvorm is aan de nieuwe elites overgedragen - niet de democratie en de rechten van de mens. Er zal iets moeten gebeuren in Afrika, want in veel landen staat de bevolking tegenover de bureaucratische regimes. Steeds meer Afrikanen beseffen, dat zij met de koloniale erfenis van de natie-staat in de aap zijn geloeerd.

Misschien moet de oplossing niet gezocht worden, denkt Davidson, in *"het lukraak vermenigvuldigen van partijen en hun onderlinge strijd in de centra van*

de uitvoerende macht,..., maar veeleer in het overdragen van uitvoerende macht aan een groot aantal plaatselijke vertegenwoordigende bestuurslichamen" (p. 280). De interne samenhang binnen de samenleving moet hersteld worden. De bevolking moet betrokken worden bij de politiek, zoals in de prekoloniale tijd ook normaal was in de evenwichtige en vooruitstrevende Afrikaanse samenlevingen.

Het is in de geschiedenis van Afrika zelf, waar de oplossing ligt om *"te ontsnappen aan stagnatie en achteruitgang"* (p.281)

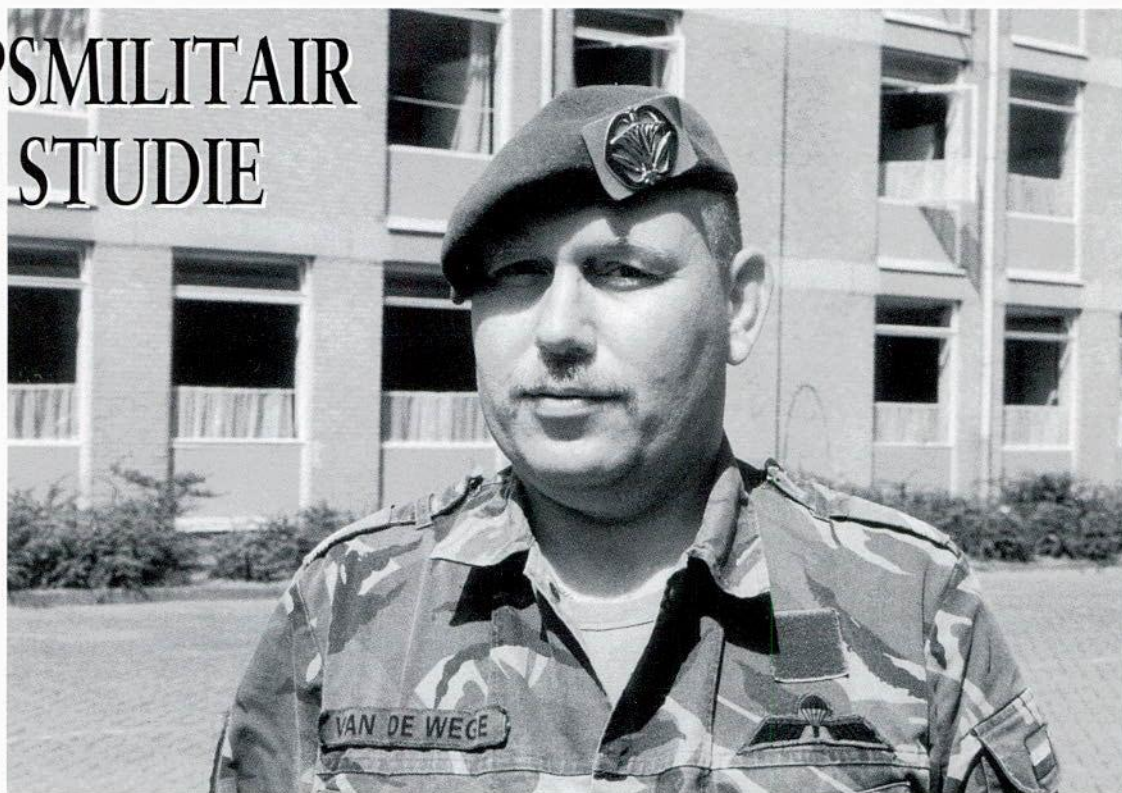
De koloniale natie-staten moeten opgaan in grotere verbanden, zoals al geprobeerd wordt in West-Afrika met de ECOWAS en in zuidelijk Afrika met de SADC, waar gestreefd zal moeten worden naar vervanging van de natie-staat door *"invoering van stelsels van politie-*

ke participatie binnen een brede regionale structuur" (p.305). Per slot van rekening is in Europa de natie-staat ook geleidelijk aan het opgaan in de Europese Unie.

De non-rationale democratie, die in Zuid-Afrika op weg is, kan dat streven belangrijke impulsen geven. Europa kan zich om historische redenen niet afkeren van Afrika, waar het economisch nog zo'n sterke greep op heeft. Het boek van Davidson geeft beter zicht op de relatie tussen Afrika en Europa. Europeanen, die geloven dat de koloniale inmenging een weldaad voor de 'inlanders' was; of Europeanen, die de koloniale geschiedenis een gesloten boek vinden; of Europeanen, die geloven in re-kolonisatie van Afrika, kunnen zich daardoor mentaal laten dekoloniseren. Dat is hoognodig.

Karel Roskam

BEROEPSMILITAIR AAN DE STUDIE

Heel wat beroepsmilitairen oriënteren zich gaandeweg hun dienstperiode op burgerfuncties.

Soms met het oog op de toekomst na het FLO, soms omdat ze in het kader van hun persoonlijke ontwikkeling aan een andersoortige functie toe zijn.

Ego sprak met Harry van de Wege, een beroepsmilitair die bezig is met de studie MBO-SD. Met een schuin oog naar de MDD, maar ook vanwege de mogelijkheden in de burgermaatschappij.

■ Het zat in de familie

Kun je ons uitleggen waarom je destijds voor een carrière als beroepsmilitair hebt gekozen?

Ik ben er mee opgegroeid. Mijn vader en twee ooms zaten vrijwillig bij de mariniers, een broer zat bij de marine als beroeps. Na de LTS elektrotechniek wilde

ik aanvankelijk naar de MTS. Dat heb ik uiteindelijk niet doorgezet omdat het vak mij tegenviel. Ik zag mezelf ook niet in een fabriek staan, of de hele dag achter een bureau zitten. Ik had ook wel bij de Rijkspolitie willen werken maar om onbegrijpelijke reden werd ik daarvoor afgekeurd, terwijl ik voor de gemeentepolitie in beginsel was goedgekeurd.

■ Van artillerist tot administrateur

Kun je iets vertellen over je ontwikkeling als militair?

Ik ben direct op de KMS begonnen (artillerie) en werd daarna op de M 109 als wachtmeester geplaatst. Ik was een jaar stukscommandant, dat was in Havelte, meer het werk beviel me niet. De terrein-meetdienst trok mij meer aan. Ik kwam er in 1976 als wachtmeester TMD binnen bij 109 Afdva. Dat beviel me erg goed. Je was veel buiten en je had ook tamelijk veel vrijheid. De functie werd in 1979 opgeheven. Vervolgens kwam ik terecht bij de 129 ste afdeling lance raket. Nog steeds als artillerist, als plaatsvervangend p.c. Het werk met de lance

beviel me wederom niet. Vanaf het begin af aan had ik maagklachten. Uiteindelijk bleek het noodzakelijk om een maagoperatie te ondergaan. Dat was in 1980. Dat heeft toen wel geholpen. Inmiddels had ik een gehoorbeschadiging opgelopen bij de artillerie. Ik kwam vervolgens voor omscholing in aanmerking. Ik wilde toen graag een functie bij de administratie. Dat was in 1985.

Je was toen al hoog en breed getrouwd?
Ja, ik trouwde in mijn KMS tijd, in 1974.

In 1982 kregen we ons eerste kind, Kristel. In 1985 overleed ons tweede kindje vóór de geboorte. Het was voor mijn vrouw en mij hele moeilijke periode. Het werd, mede tegen de achtergrond van mijn omscholing, ook reden voor vertrek. Ik heb toen een plaatsing in Duitsland aangevraagd. Wilde een hoofdstuk afsluiten, vooral voor mijn vrouw. Ik moet zeggen dat wij beiden in die tijd door het bedrijf goed zijn opgevangen, met name door de militaire gezinsarts in Bergen-Hohne. Dat is voor de verwerking heel goed geweest.

Hoe beviel het jullie in Duitsland?

Heel goed. Het is een hele mooie tijd geweest zowel privé als op het werk. Ik kwam als sergeant administratie te werken bij het KAZCO/Langemannshof. Wij woonden in Bergen. In 1987 werd Esther geboren en was ons gezin compleet. In augustus 1987 ben ik overgeplaatst naar 41 Paluabat, wat ook in Langemannshof was gelegd. In juni 1991 werd ik overgeplaatst naar het kazco Hohne. In verband met reorganisaties moest ik weer naar Nederland terug. Per 1 juli '94 kon ik beginnen op het OCMA in Middelburg. Zoals het er nu naar uitziet gaat het medio 1996 dicht.

■ Aan de studie

En daarna?

Tja, ik ben niet voor niets begonnen -na terugkeer uit Duitsland- met de studie MBO-SD.

Waarom juist deze studie?

Ik heb altijd interesse in de hulpverlening gehad. In Duitsland zat ik altijd bij het S.C.C. Daar heb ik gemerkt dat er bij veel beroepsmilitairen angst voor de hulpverlening bestaat. En dan niet angst voor de hulpverlener als persoon, maar beduchtheid om als het ware met een stempel door het leven te gaan in trant van: "Sociaal geval geeft een stempel dat je van je leven niet meer kwijt raakt". Onterecht natuurlijk, maar toch. Kortom van uit mijn toenmalige ervaring wilde ik meer kennis en achtergrond-informatie opdoen, óók in verband met vrijwilligerswerk. Daarnaast wilde ik voor mijn toekomst -binnen of buiten defensie- een betere uitgangspositie verwerven. Vandaar dat ik met deze studie ben begonnen. Overigens hoop ik binnen defensie te kunnen blijven werken.

■ Je moet wel gemotiveerd zijn

Mij wordt wel eens door beroepsgevraagd of het wel mogelijk is om naast het militair-zijn zo'n studie te doen.

Kun je daar iets over zeggen?

Mogelijk is het altijd, maar tempo en intensiteit zijn wel afhankelijk van je omstandigheden. Het belangrijkste vind ik dat je echt gemotiveerd moet zijn om datgene te gaan doen wat je van plan bent. Ik vind van mijzelf -en ik ben daar door anderen in bevestigd- dat ik affiniteit heb met het beroep van hulpverlener. In dit vak is het belangrijk dat je open staat voor anderen en hun problemen. In Duitsland was ik al vaak vraagbaak voor anderen.

Je moet ook vanuit je privé-situatie voldoende steun hebben.

Overdag werken en 's avonds studeren of stage-lopen vergt het één en ander van je vrouw en kinderen

Hoe kijken je collega's er tegenaan?

Ja, dat is ook niet onbelangrijk. Ik ben wat dat betreft gelukkig. Vanaf het begin heb ik veel medewerking van het peloton gehad en daar ben ik ze heel dankbaar voor. Dat is nog steeds zo. Ik ga op donderdag naar school. Er wordt met de roostering zoveel als mogelijk rekening mee gehouden, evenals met de verroostering van de ADV dagen. De opleiding is door DPKL gehonoreerd als "mede in het belang van de dienst". Daarvoor heb ik uiteraard wel een rekest ingediend.

■ Wel even wennen.

Hoe kijken je mede-studenten tegen jou als militair aan?

In het begin hadden die zoiets van: "Een militair, wat komt die hier doen?"

Wat heeft die nu met hulpverlening te maken?"

Het was even wennen van beide kanten maar nu ben ik wel geaccepteerd. Toen na een half jaar onze klas gesplitst werd in verband met de opdeling naar studierichtingen was het weer hetzelfde liedje. Ik heb toen de gelegenheid te baat genomen om mijzelf in de groep te plaatsen. In het kader van een presentatieopdracht heb ik het onderwerp "Hulpverlening in de Krijgmacht" gekozen. Overigens, mijn 20-uurs stage ga ik doen bij de "Stichting Slachtofferhulp Zeeland" te Middelburg. Een doelgroep die mij erg aanspreekt.

Tenslotte, wat wil je gaan doen als je deze opleiding voltooid hebt?

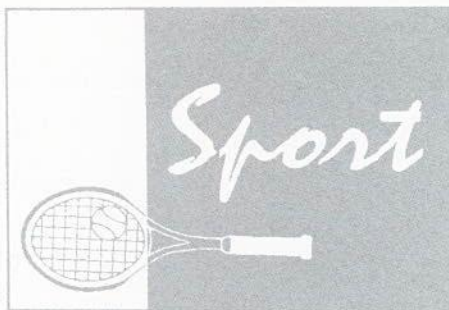
Het liefst blijf ik bij het bedrijf werken, zo mogelijk natuurlijk in een baan waarin ik de MBO opleiding kan uitbuiten. Ik ben zeker van plan na de MBO te zijn er tijd de HBO te gaan doen.

Wij wensen je veel succes met je opleiding!

Bedankt voor het gesprek.

Kees Roza en Richard Schoonderbeek.

CORRECT AJAX

Een fanclub van Ajax tegen Ajax. Het heuglijke nieuws kwam uit Purmerend. Een wel erg bezorgde supporter aldaar was de mening toegedaan dat Ajax zich steeds meer vervreemde van de achterban. Er moest dus iets ondernomen worden. De eerste anti-fanclub, voorlopig bestaande uit welgeteld tien leden, zal aantonen wat er scheef gaat bij het van overmoed verzadigde Ajax.

Topsport, zegt Louis van Gaal zodra hem de microfoon onder de neus wordt gehouden, is hard. Topsport eist de keuze voor een 'model', topsport eist consequent optreden. Topsport heeft niets te maken met mensen, maar alles met posities. Als nummer 9 niet in het systeem past, omdat hij nummer 6 niet begrijpt, die op zijn beurt de raarste aanspeelballen van nummer 4 krijgt, dan moeten nummer 9, 6 en 4 verdwijnen. En als nummer 9, 6 en 4 kennelijk nog moeten 'groeien', dan dienen ze vervangen te kunnen worden door hun schaduwen. Want elke positie moet 'dubbel gedekt' zijn.

Tegen dit soort lariekoek is Purmerend in opstand gekomen. Het gaat schijnbaar om een protest dat nog nauwelijks weerklank heeft gevonden. Maar we weten dat vele grote revoluties klein zijn begonnen met de scherpe stem van enkele

len, met het lemmet van het woord.

Graag had ik de brief uit Purmerend, gericht aan Ajax, in haar geheel willen opnemen. Maar jammer genoeg was de toon te vriendelijk, te weinig anarchistisch en te verzoenend. Ik had haar harder willen zien!

Van Praag,

Ik ben Bart Pruim uit Purmerend en u bent correct. Politiek, maatschappelijk, qua woordkeus en stropdas, qua Ajax-uitdragen en qua schoenen-afdragen, o wat bent u correct. Ik ben zelf een stuk minder correct. Ik behoor tot wat vroeger het plebs werd genoemd, u weet wel, met zo'n matje in m'n nek en een onverslijtbare spijkerbroek. Ik kan zingen noch dansen en heb een banaal gevoel voor humor. Waar het mij om gaat, is het volgende: hoe vervreemden we niet nog verder van elkaar?

U vermoedt al dat ik een forens ben. Klopt. Zoals elke Almeerder en elke Purmerender: geboren in Amsterdam Oost. Opgegroeid met Crujff die helemaal niet zo correct was. Die zich liet ontvallen dat hij uw vader en voorganger nog nooit op één waarheid had kunnen betrappen. Dat was heel incorrect

van Johan en die uitspraak heeft uw vader lang achtervolgd.

Ik herinner me ook nog ene Ton Harmsen, die vergeefs probeerde correct over te komen. Een boerenpummel van de bovenste plank zogezegd, maar hij werd erg ziek en vergeven. Zoals Ajax ook vergeven werd dat het, ten koste van de gewone Purmerender zoals ik, op een ongelooflijke manier de belasting tilde.

Misschien zit ik toch iets anders in elkaar dan de gemiddelde matjes-drager die zich geen wedstrijd van Ajax laat ontgaan. Want ik heb een geheugen en dat schijnt de meeste supporters en voorzitters van nu niet gegeven. Ik hield van schoffies zoals Johan Neeskens. Weet u nog, Argentinië 1978? Toen het Nederlands elftal weer tweede werd, omdat die veel te correcte Rob Rensenbrink een opgelegde kans miste? Op de terugreis via Curaçao stak Neeskens een brandende sigaar in de broek van Jacques Hogewoning, toen geloof ik voorzitter van het sectiebestuur, in ieder geval iemand die ondanks alle incorrectheid niet weg te branden was.

Natuurlijk denkt u dat het uit de tijd is iemand welk verleden dan ook aan te rekenen. We staan voor het 'Hier en Nu', Ajax is groot en verder niet zeuren. Ben ik geheel met u eens. Toch heb ik een anti-supporterclub opgericht. En wel hierom: de toon bevalt me niet.

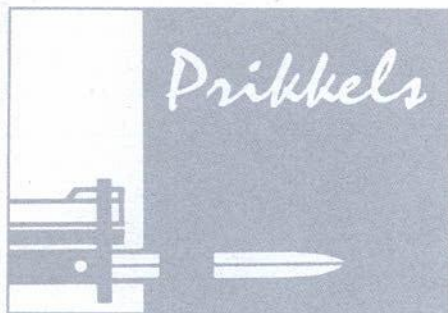
Het 'gelikte' van Van Gaal, de orde en regelmaat, de ingestudeerde creativiteit. Er klopt iets niet, mijnheer Van Praag.

Ik mag tot de vaste bezoekers worden gerekend, hetgeen alleen op de VIP-tribune een pre is, maar ik hoorde kort geleden een woord dat me bij het huidige Ajax heel goed lijkt te passen, ook al omdat er een X in zit en twee a's. Het woord 'paradox' zoals u begrepen zult hebben. Ik denk dat u voor de paradox een beetje moet oppassen.

Als het spel en de scheppingsdrang ondergeschikt worden aan de discipline, het concept, de tucht, het plan, de efficiency of hoe Van Gaal dat verder ook mag noemen, dan is het spel uit. Ik kan u dan ook zeggen dat Ajax dit seizoen de Champions League niet zal winnen. Daarom heeft Bart Pruim zijn zure club opgericht. Was getekend door zijn pr-functionaris. Met correcte groeten.

Hans van Wissen

Na onze militaire activiteiten in het voormalig Joegoslavië en alles wat daarover is gezegd, lijkt in ieder geval één aspect glashelder. Om in geval van twee vechtende groepen tussen beide te komen moet je sterker zijn dan de sterkste groep.

Dat wisten we toch al van het schoolplein in onze eerste schooljaren. De meester haalde de twee vechtende scholieren uit elkaar omdat hij sterker was en het gezag had. De schande is dat de internationale gemeenschap zo'n "meester" niet heeft kunnen opvoeren. Het grote falen is dus dat men ervan uitging, dat een leger met blauwe helmen op al automatisch het gezag had, zonder dat men een vuist kon maken.

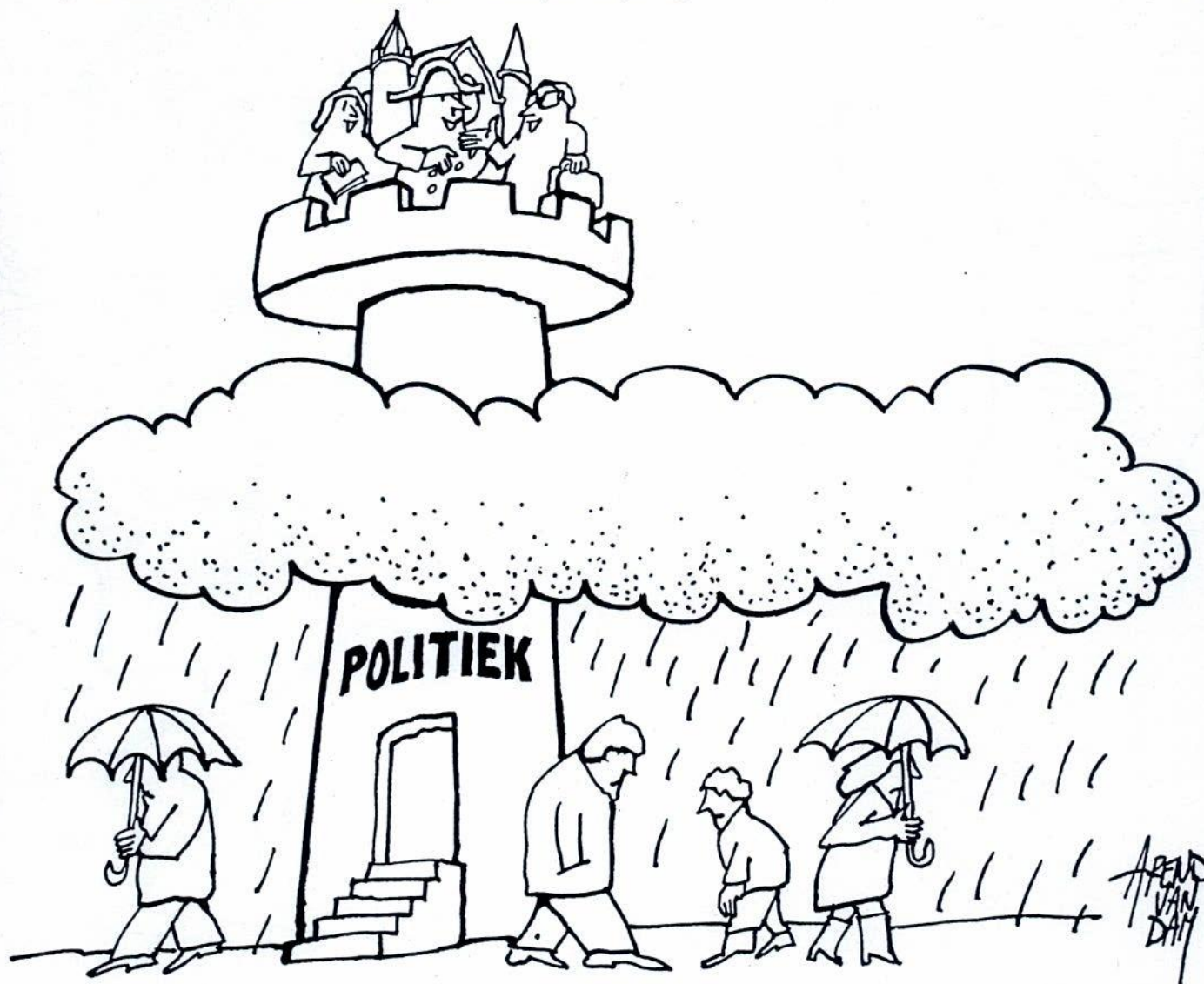
Het optreden van onze militairen in

Srebrenica werd een langdurig punt van discussie. Uiteraard wilde men vaststellen wie tekort was geschoten. Het probleem daarbij was dat velen boter op het hoofd hadden. Allereerst de politici die er in eerste instantie heilig vanuit gingen dat een leger namens de VN, alleen daardoor, gezag zou hebben. Dat zowel het aantal manschappen, als wel de wapenuitrusting tekort schoten is nu duidelijk. Vooraf aan het optreden heeft geen parlementariër zich daarover uitgesproken. Maar niet op de laatste plaats heeft het hogere kader blij gegeven dat een opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda geen waarborg is voor het optimaal functioneren. Op een enkele uitzondering na is het optreden van een aantal bevelvoerende officieren een trieste zaak geweest. De minister nam hen in eerste instantie in bescherming door te stellen dat ze onder moeilijke omstandigheden hun werk moesten doen. Maar dat is nu juist het kenmerkende van het beroep militair, waardoor dit excuus in feite nergens op slaat.

Zowel de politici als de legerleiding likten in feite hun wonden. De publieke opinie was richtsnoer voor het meeste handelen. Men eiste dat er in ieder geval geen vliegtuigen op Soesterberg zouden arriveren met slachtoffers van deze actie. De hoogste prioriteit was dus hoe komen we met z'n allen ongeschonden weer thuis. Het gevolg is bekend, de genocide van duizenden moslim mannen. Het feit, dat men daarvan weet had wilde de legerleiding, met alle mogelijke maatregelen buiten de publiciteit houden. Dit, bedoeld om te voorkomen dat de publieke opinie zich tegen hen zou keren, was wel erg naïef gepland. Juist daardoor werd de publieke verontwaardiging veel groter.

Toch is het voor de inzet van onze militairen een trieste afloop: maandenlange inspanning en daadwerkelijke humanitaire hulp, hebben, door beleidsfouten aan het einde van de actie, een onjuist stempel gekregen.

Cor Out.

Arend van Dam

rené
nauta

Nederlands- Duits Legerkorps in dienst gesteld

MÜNSTER — Minister Voorhoeve van defensie en zijn Duitse collega Rühe hebben woensdagavond in de Duitse stad Münster het eerste Duits-Neder-

FANTASTISCHE AVONTUREN OP HET BEELDSCHERM

Zenuwachtig sluip je rond in de eindeloze gangen van een duister kasteel. Adrenaline raast als een hogesnelheidstrein door je aderen. Je bent op je hoede, want uit iedere hoek kan er gevaar dreigen. Muren kunnen omhoog klappen en uit verborgen deuren en valluiken schiet het opeens tevoorschijn. Als klap op de vuurpijl ben je ook nog eens verdwaald. De omgeving maakt je er ook niet vrolijker op. Fakkels werpen hun griezelig licht op de schedels en botten van de mensen die het eerder geprobeerd hebben. Je staat er ook niet zo goed voor, want je magische staf is uitgeput, je tovenaarshandschoenen werken niet meer en je bent flink aangeschoten. Plotseling doemt er een mutant voor je neus op. Je draait je om en probeert te maken dat je wegkomt, maar het is te laat. Je valt tegen de grond en ziet nog hoe het monster zijn weg vervolgt.

Op het beeldscherm verschijnt de boodschap dat je eigenlijk maar een sukkel bent, maar dat je het vooral nog eens moet proberen. Vloekend druk je de 'enter' toets van de computer in, en even later sta je weer in het kasteel. Het sluipen begint weer.

Dagelijks gloeien er heel wat beeldschermen van computers in Nederland op en klimmen de mensen erachter in de eindeloze wereldjes van het computerspel om nieuwe avonturen te beleven.

De eerste computerspelletjes waren vooral simpel en er viel weinig spectaculairs aan te zien. Een spelletje ping-pong, waarbij je braaf een lichtvlekje van de ene naar de andere kant van het beeldscherm mocht ketsen, was toen het nieuwste van het nieuwste. Maar de ontwikkelingen gingen razendsnel, en al spoedig scheerde er in veel huiskamers een straaljager over het scherm, waarmee bergen en andere obstakels vermeden moesten worden. Een tijdje later kwam het spel 'space-invaders' op de markt, waarin je moest proberen een invasie van buitenaardse ruimteschepen af te slaan, door als een gek zoveel mogelijk ruimteschepen aan diggelen te knallen.

Toch waren dat soort spelletjes vrij primitief, en ging het om steeds het-

zelfde idee: schiet zoveel mogelijk tegenstanders aan gort, spring naar het volgende 'level', waar nog meer tegenstanders op je staan te wachten.

VLUCHTSIMULATOREN

Het computerspel is eigenlijk afgeleid van de grote vlucht-simulatoren van de Amerikaanse krijgsmacht. Die had aan het eind van de jaren '60 enorme cabines op hydraulische stellages staan, waar toekomstige straaljagerpiloten allerlei vlieg oefeningen nadeden. De Amerikanen vonden het namelijk veel goedkoper om op die manier de piloten wat ervaring te laten opdoen want als er iets mis ging, gebeurde dat alleen op het beeldscherm en niet in de werkelijkheid. De vluchtsimulatoren worden nog steeds gebruikt; niet alleen bij de luchtmacht, maar ook in de burgerluchtvaart. De computer werd na verloop van tijd steeds krachtiger en was tot meer in staat. Tegenwoordig worden er zelfs complete legeroefeningen gehouden, met hele bataljons.

DOOM

Vooral één computerspel is de geschiedenis in gegaan als het meest populaire spel en heeft zelfs vandaag de dag nog een legendarische status: 'Doom'. De makers van dit spel hadden namelijk een 3d-machine uitgevonden, waarmee de computerfanaat in staat was te dwalen door gebouwen, kamers en gangen, in plaats van het gebruikelijke 'platte' idee van de meeste andere spelletjes, waarbij je alleen van onder naar boven op het beeldscherm kon spelen. Hun eerste spel 'Wolfenstein' sloeg dan ook in als een

korte tijd multi-miljonair. Er gaat heel wat geld om in de wereld van het computerspel, dus zullen de makers iedere keer proberen hun oude successen te overtroeven.

NIET ALTIJD EVEN GRUWELIJK

Computerspelen zijn razend populair geworden, en iedere maand staan de computertijdschriften weer vol met de meest fantastische spelletjes. Toch zijn het niet alleen maar spelletjes waarbij je flink om je heen moet schieten, die gemaakt worden. Het zijn ook niet altijd gruwelijke monsters die een spel bevolken. Grappige dinosaurussen en idiote stripfiguren duiken ook met de regelmaat van de klok op. Je kan ook in een race-auto over een ingewikkelde racebaan scheuren, een voetbalspel compleet met twee elftallen spelen, of een verzonnen planeet met zelfgebouwde wezentjes bevolken.

bom. Het verhaal is simpel: je bent een geharde commando en je moet in het duistere kasteel Wolfenstein zoveel mogelijk tegenstanders om zeep helpen. Als je dat gelukt is, en je bent in het hol van de leeuw aanbeland, is het de bedoeling om een gekke geleerde uit te schakelen. Gemakkelijk is dit niet, want hij gooit voortdurend injectienaalden met een gemene groene vloeistof, die je in een mum van tijd de hoek om helpen.

Bij 'Doom' waren de 'graphics', dat is alles wat je te zien krijgt op het beeldscherm als je een spel speelt, stukken beter. Het verhaaltje is ongeveer hetzelfde als in 'Wolfenstein'. In 'Doom' ben je een ruimte-commando die de opdracht heeft op een verre planeet een kolonie te zuiveren van alle mutanten, monsters en ander gespuis. Bolvormige demonen die paarse vuurballen uitbraken, vuurspuwende mutanten en rondvliegende schedels belagen je voortdurend. Ook het wapenarsenaal dat je moet verdienen door moeilijke opdrachten tot een goed einde te brengen, blinkt uit in bloederigheid. Kettingzagen, granaatwerpers, geweren met afgezaagde loop, een gigantisch machinegeweer en zelfs een 'plas-

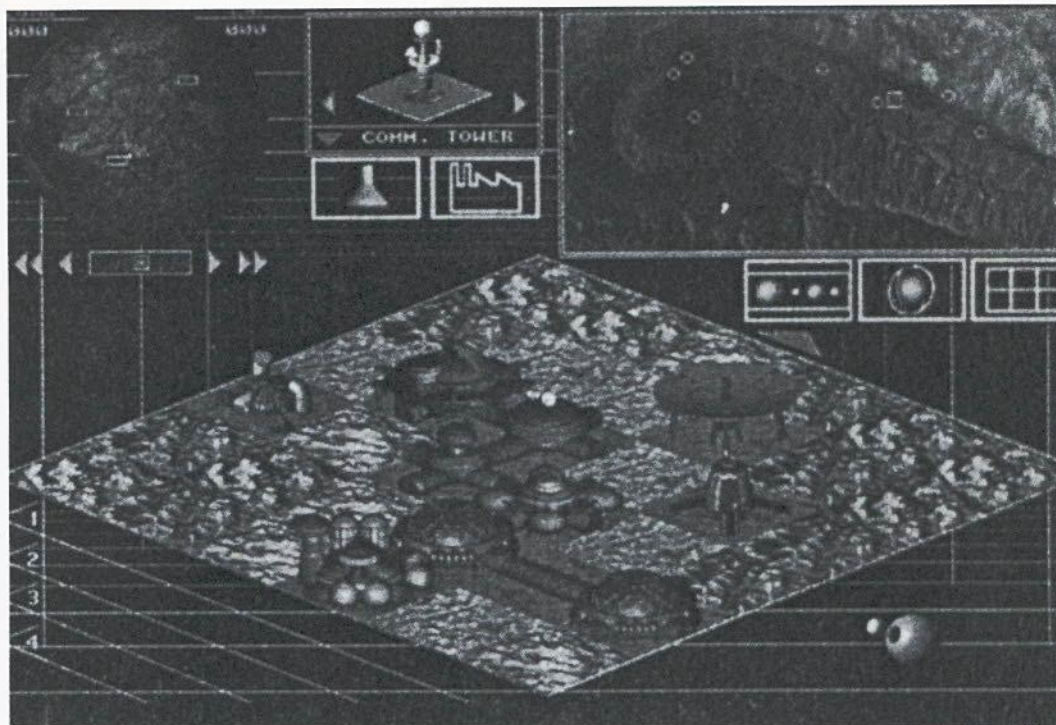
ma-gun', een science-fiction-achtig geval, moeten je helpen je missie tot een goed einde te brengen. Het spel is verdeeld in drie niveaus met elk een aantal verdiepingen, 'levels' geheten. Het duurt dus wel even voordat je met het hele spel klaar bent.

Het verhaal gaat dat 'Doom' meteen al zo populair was, dat toen het net te koop was, in Amerika de computers van de grote bedrijven compleet lam lagen omdat iedereen daar 'Doom' aan het spelen was. Een speciaal element van het spel is dat het mogelijk is om tegelijk met meerdere spelers 'Doom' te spelen. Via een computermodem kunnen tientallen mensen door het vreemde en eindeloze wereldje van 'Doom' dwalen en wild om zich heen schieten op alles wat beweegt.

De makers konden zich in hun handen wrijven, want die werden in een

Een ander soort spel dat in vaktermen 'Quest', oftewel zoektocht heet, is misschien zelfs interessanter. Het gaat er dan om dat de speler een groot aantal opdrachten moet volbrengen, als een soort van puzzel. Het spel 'Myst' is daar een mooi voorbeeld van. Met werkelijk adembenemende 'graphics', die zo echt lijken dat je al snel vergeet dat je naar een beeldscherm zit te uren, slenter je rond in een fantastische wereld waarbij je alles moet onderzoeken omdat overal aanwijzingen verborgen liggen. Meeuwen vliegen door de lucht, het ruisen van de zee en de wind in de bomen klinkt uit de boxen, alles is super-realistisch gedaan en het spel wordt dan ook algemeen gewaardeerd als een prachtig avontuur. In 'Outpost' moet je een kolonie op de planeet Mars bestieren. Je handelt met andere nederzettingen, bouwt installaties en gebouwen, en legt voorraden aan. De bedoeling is dat het je lukt de kolonie te laten voortbestaan.

OUDE TROEP

De ontwikkelingen in de wereld van de computer gaan razendsnel. Wat vandaag als het beste wordt aangeprezen door hysterische verkopers, wordt morgen door dezelfde lui minachtend afgedaan als 'ouwe troep'. Omdat computers steeds meer kunnen, worden de spelletjes ook steeds ingewikkelder en gaver om naar te kijken. Het einde is nog lang niet in zicht, en men is nu al hard bezig om een soort bril of helm te ontwikkelen die, als je hem opzet, je nog meer het gevoel moet geven in een fantastische, andere wereld rond te lopen. In ieder geval zullen er nog heel lang heel wat mensen talloze fantastische avonturen beleven in de wereldjes op het beeldscherm.

Theo Paymans

Blij dat ik:
niet in de W.A.O. zit.
"Die W.A.O.-ers kunnen best nog werken".

Blij dat ik:
geen W.W.-er ben.
"Mensen zonder werk: ze kunnen altijd wel aan werk komen, als ze maar willen!"

Blij dat ik:
nooit ziek ben.
"Mensen melden zich voor het minste of geringste ziek".

Blij dat ik:
niet in de bijstand zit.
"Als je daarin belandt, dat is toch je eigen schuld!"

Weet je waar ik vooral blij om ben?
Dat ik nooit in de omstandigheden gezeten heb dat ik door anderen werd beoordeeld om al of niet in aanmerking te komen voor een van deze uitkeringen.

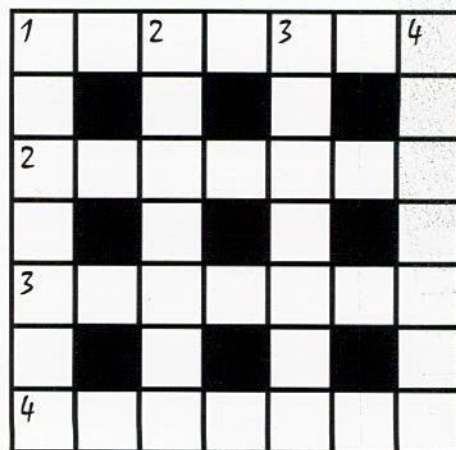
Weet je waar ik vooral blij om ben?
Dat ik nooit de druk en stille veroordeling heb hoeven voelen, die we blijkbaar in de publieke opinie op uitkeringsgerechtigden menen te mogen leggen.

Steven.

Hieronder een puzzel waarbij de vier juiste woorden van elk zeven letters zowel horizontaal als vertikaal dienen te worden ingevuld.
De omschrijvingen luiden als volgt:
1-koude kikker; 2-vogel; 3-treinstopper; 4-later arriveren.

De oplossing van de puzzel in het septembernummer luidt als volgt: 1-vorming; 2-omringen; 3-opscheppen.

IK KIK ER OP TERUG ALS EEN WAAS

Overste Jos Ruskus is commandant van de geneeskundige verzorgingsgroep Vught. Hij is daar werkzaam sinds 1 mei 1986. Daarvoor heeft hij twee en een half jaar op het OCMGD gezeten, gecombineerd met werkzaamheden in het militair hospitaal. Daarvoor werkte hij een half jaar op de EHBO van het CMH. In 1981 begon hij op de Willem II kazerne in 's Hertogenbosch bij het 48e pantserinfanteriebataljon als onderdeelarts. In 1982 volgde hij de huisartsenopleiding.

In de periode van juli 1994 tot januari 1995 was hij uitgezonden naar Srebrenica. Over zijn uitzendervaring en over hoe dit doorwerkt in zijn huidige situatie had Jose Verheyen, raadvrouw in Vught, een gesprek met hem.

Jos, wat zijn jouw beweegredenen geweest om arts te worden in het militaire bedrijf?

Van een vriend hoorde ik van de mogelijkheid om contractstudent te worden. In ruil voor het betalen van de studiebeurs moest ik na mijn afstuderen gedurende zes jaar binnen defensie werkzaam zijn. Dat was de belangrijkste reden. Zo heb ik medicijnen gestudeerd in Rotterdam.

En toen besloot je te blijven?

In 1987 liep het contract af. Het opzetten van een eigen huisartsenpraktijk was niet zo gemakkelijk. Bovendien was het werk bij defensie voldoende afwisselend. Dus, waarom weggaan?

■ Veranderingen bij defensie

De laatste jaren is er nogal wat veranderd binnen defensie: het aantal dienstplichtigen loopt drastisch terug en daarmee ook het aantal dienstplichtig artsen. Verder spelen de herstructurering en het uitgezonden worden. Wat betekent deze ontwikkeling voor je werkdruk op de kazerne?

De werkdruk is niet wezenlijk veranderd. Er leven wel meer vragen. Men is de onzekerheid niet gewend. De onzekerheid met betrekking tot de herstructurering duurt lang. Tijdelijk hebben er problemen gespeeld als gevolg van uitzending. Maar daar begint men nu wel aan te wennen.

Dat je uitgezonden zou worden kreeg je pas op het laatste moment te horen, een paar weken van te voren, dacht ik. Hoe kwam dit?

Half mei werd ik aangewezen en in juli ben ik vertrokken. Ja, hoe kwam dit...? Een andere arts zou gaan, maar dat kon niet omdat zijn contract zou aflopen tijdens de uitzending. Dus werd ik het. Ik had al de nodige ervaring op het gebied van de EHBO en de chirurgie.

En hoe vond je dit?

Op zo'n korte termijn had ik dit niet verwacht. Niet leuk dus. Ik heb de vakantie af moeten zeggen.

Hoe reageerden je vrouw en kinderen erop?

Tja, het kwam als donderslag bij heldere hemel. We moesten ons er allemaal op instellen. De jongste heeft het er wel even moeilijk mee gehad. Maar er is een goede opvang geweest van vrienden en bekenden. Dat is dan wel prettig.

Heb je je nog wel voldoende voor kunnen bereiden?

Ik heb twee weken tropengeneeskunde gevolgd en verder het programma bij het CVV doorlopen. Ik had het idee dat ik wel voldoende basis had.

Was je duidelijk waar je naar toe zou gaan?

Eerst zou het Simin Han zijn, maar in overleg werd het Srebrenica bij Luchtmobiel. Met de Lumob heb ik nog een oefening van tevoren gehad in Vogelsang van 6 dagen. Ik kende daar nog niemand.

Had je zicht op je taken in Srebrenica?

Ja, ik zou arts worden bij de Alpha compagnie. Het zou met name gaan om verzorgingstaken; humanitaire taken waren secundair. Ik ben niet ingeprikt op wat me te doen stond. Hoe het er was, wat ik te verwachten had, daarvan was niets bekend. Ik heb een video gezien van Potocari, dat was alles.

■ In Srebrenica

Kun je iets vertellen over je verblijf in Srebrenica?

Bij aankomst waren twee sergeanten, waarvan één ook uit Vught, reeds op de hulppost. Die was dus al ingericht.

Verder waren er enkele gewondenverzorgers en chauffeurs. In totaal waren we met zijn tien. In Potocari zat de rest van de hulpverlening.

Nabij Srebrenica zaten ook de Artsen zonder Grenzen. Zij richtten zich vooral op de humanitaire taken. Ik had dus vooral de dagelijkse zorg over de A-cie. Het ging hierbij vooral om huis, tuin en keukenklachten, zeven dagen per week. Verder sprong ik wel eens bij voor de Artsen zonder Grenzen.

Als gevolg van het tegenhouden van de konvooien was er een tekort aan bloed op de verbandplaats, verder was er voldoende. In Potocari was het slechter: daar moest op gevechtsrantsoenen geleefd worden en was er op een gegeven moment geen diesel meer. Wij hadden verwarming van een oude textielabriek.

Wat vond je het meest indrukwekkende van je verblijf daar?

Dat je bijna niks te doen had. Daarnaast was er de uitzichtloosheid van de situatie in het land. De laatste drie maanden mocht je weinig van het kamp af en de bevoorrading werd minder. De tijd kroop. Nou ja, ik ben beter saxofoon gaan spelen. Verder las ik veel.

■ Verveling, maar toch zinvol

Vond je het zinvol om in Srebrenica te zijn?

Persoonlijk, voor mezelf vond ik het niet zinvol. De verveling speelde me parten. Het was in die zin een rottijs. Af en toe ging ik naar Potocari, dat was echt een uitstapje. Daar was ook een polikliniek waar de lokale bevolking terecht kon. Er was geen tekort aan eigen artsen. Het werken met locals was wel en niet uitdagend. Je hield een soort afstand, dat ging automatisch. De bevolking is anders en stelt andere eisen. Opmerkelijk was de vraag naar pilletjes van de dokter.

Vind je de VN-uitzending zinvol?

Nou ja, voor zover ik het gezien heb, dus in Srebrenica, heb ik dit als zinvol ervaren. Iedereen had het druk, dat wil zeggen Dutchbat op de observatieposten en de patrouilles, de genisten hadden het druk en de infanteristen ook. Chauffeurs, geneeskundig personeel en de p.c.'s waren er als stand by. Die hadden het rustig. Het is een eindeloos geheel daar in voormalig Joegoslavië: het blijft een patstelling.

Wat zou je als afsluiting op de uitzending nog willen zeggen?

Ik kijk er op terug als een waas. Het is weer voorbij.

Gewoon weer begonnen

En hoe kijk je nu tegen je werk op de kazerne aan?

Ik ben gewoon weer begonnen. De mensen kijken anders tegen je aan, met degenen die uitgezonden zijn geweest kun je iets delen. Het werkt ondersteunend in het begeleiden van mensen die uitgezonden zijn; je kent de achtergrond en de situatie: de verveling en het gebrek aan privacy.

Het klinkt allemaal wat nuchter?

Ja, echt zin om er uitgebreid over te vertellen heb ik niet. Vaak snappen de anderen het toch niet. De grootste frustratie vind ik wel de desinteresse van de Nederlanders met betrekking tot het ge-

beuren in voormalig Joego. Vaak is men uit op sensatieverhalen. Ik wil het gewoon weer vergeten, het is voorbij. Ik heb het werk opgepakt en veel is hetzelfde gebleven. Wel jammer dat veel collega's overgeplaatst en weg zijn. En de bureaucratie, dat valt ook weer zo op.

Hoe is de nazorg geweest?

Tijdens de uitzending was de opvang goed, daarna was er debriefing en reïntegratie... ach ging wel.

Hoe ben je er als persoon uitgekomen?

Ik geloof wat nonchalanter. Het gaat je toch niet in de kouwe kleren zitten... het absurde van de situatie, de latente dreiging die er is, de vijandigheid.

En hoe gaat het nu verder in de toekomst?

Ik ben nu bezig met een opleiding tot bedrijfsarts en ben lid van de oprichtingscommissie van de Bedrijfs Geneeskundige Dienst van de Koninklijke Landmacht. Vanaf augustus/september van dit jaar worden de bedrijfsgeneeskundige diensten opgezet. Eind 1997 heb ik de opleiding af. Tja, wie weet zal het dan de bedrijfsgeneeskundige tak worden. Is weer eens iets nieuws. In die zin blijft het toch aantrekkelijk in dit bedrijf.

Bedankt voor dit gesprek en veel succes met de opleiding.

Jose Verheyen

26-10
22.40

Op 26 oktober a.s. zal de HOS een programma uitzenden over humanistisch geestelijke verzorging bij de krijgsmacht.

NED 1 22.40

SCHAAMTE OVER VROEGER?

Ben ik nou gek of zijn het die anderen? Ik las laatst, dat de jaren zestig een "pijnlijke vergissing" waren! Daar sta je raar van te kijken, want ik herinner me, hoe we vroeger van de Amsterdamse grachtengordel moesten geloven dat de jaren zestig "uniek" waren. Maar nu is die opvatting dus weer fout.

De jaren vijftig zijn "saai" verklaard. Waarom merkte ik dat niet, terwijl ik er toch zelf bij was? Ik had moeten weten dat mijn eerste twintig volwassen jaren niet leuk kunnen zijn geweest, want die periode was een "verginging" en "saai". Hoe heb ik al die tijd zo dom kunnen zijn, dat ik toen de wereld zelfs geweldig interessant vond? Waarom dacht ik toen, dat er van alles gebeurde, in Nigeria en in Zuid-Afrika, waar ik het zelf meemaakte? Nu willen die 'achteraf' profeten van mij de erkenning, dat die periode van geen betekenis was - de mensen uit die tijd hebben niets van belang meegemaakt.

"Vroeger" was niet "alles beter", want dat is net zo'n onzin als de mening dat

een tijdperk "saai" was. Ik zal "vroeger" niet heilig verklaren, maar waarom zou je hele jaren verguizen? Waar halen zulke etiketten-plakkers het lef vandaan om het ene jaar "goed" te noemen en een ander jaar te veroordelen? Ik betreur geen enkel jaar, ook al kende het ene jaar meer geluk dan een ander jaar met een afschuwelijke belevenis. Ik vind geen enkel tijdperk saai of mislukt. Waar kan een mens dat aan toetsen? Ik heb ook die "saai" jaren meegemaakt en ik heb genoten, gewalgd, gelachen, gehuild, kortom geleefd. Want levende mensen hebben geen andere keus, dan het leven te leven.

Vroeger was ik Gereformeerd en ging trouw ter kerke. Nu ben ik overtuigd atheïst. Maar ik heb geen spijt van die Gereformeerde jaren en ik schaam me niet voor mijn Gereformeerde achtergrond. Ik kan me net zo goed gaan schamen voor mijn likdoorns, mijn bolle hoofd of mijn scheve tanden. Het geloof van toen heb ik afgezworen, maar voor mijn jeugd en voor mijn opvoeding schaam ik mij niet. Zolang ik zelf geen

andere keus wilde maken, was het MIJN jeugd en MIJN opvoeding. Toch zal je ze de kost moeten geven: al die ex-Gereformeerden, die zich juist wel schamen voor hun afkomst en die zich afzetten tegen hun opvoeding en die afgeven op hun jeugd.

Stel je voor, dat je je leven over kon doen, dan was ik misschien liever in een ongelovig humanistisch gezin geboren. Maar dan had ik nooit zelf besloten dat het geloof in een God voor mij niets betekende. Want dan had ik dat thuis al met de paplepel ingegoten gekregen. Dan had ik mijn eigen "ontkerstening" dus nooit als bevrijding meegemaakt.

Ik wil er zelfs niet aan denken of ik mijn leven "over" wil doen, want dat is onzinnig. In een ander leven maak je ook weer fouten, waar je later spijt van hebt. En zo blijf je maar aantobben, in plaats van dat enige leven, dat je hebt, te genieten.

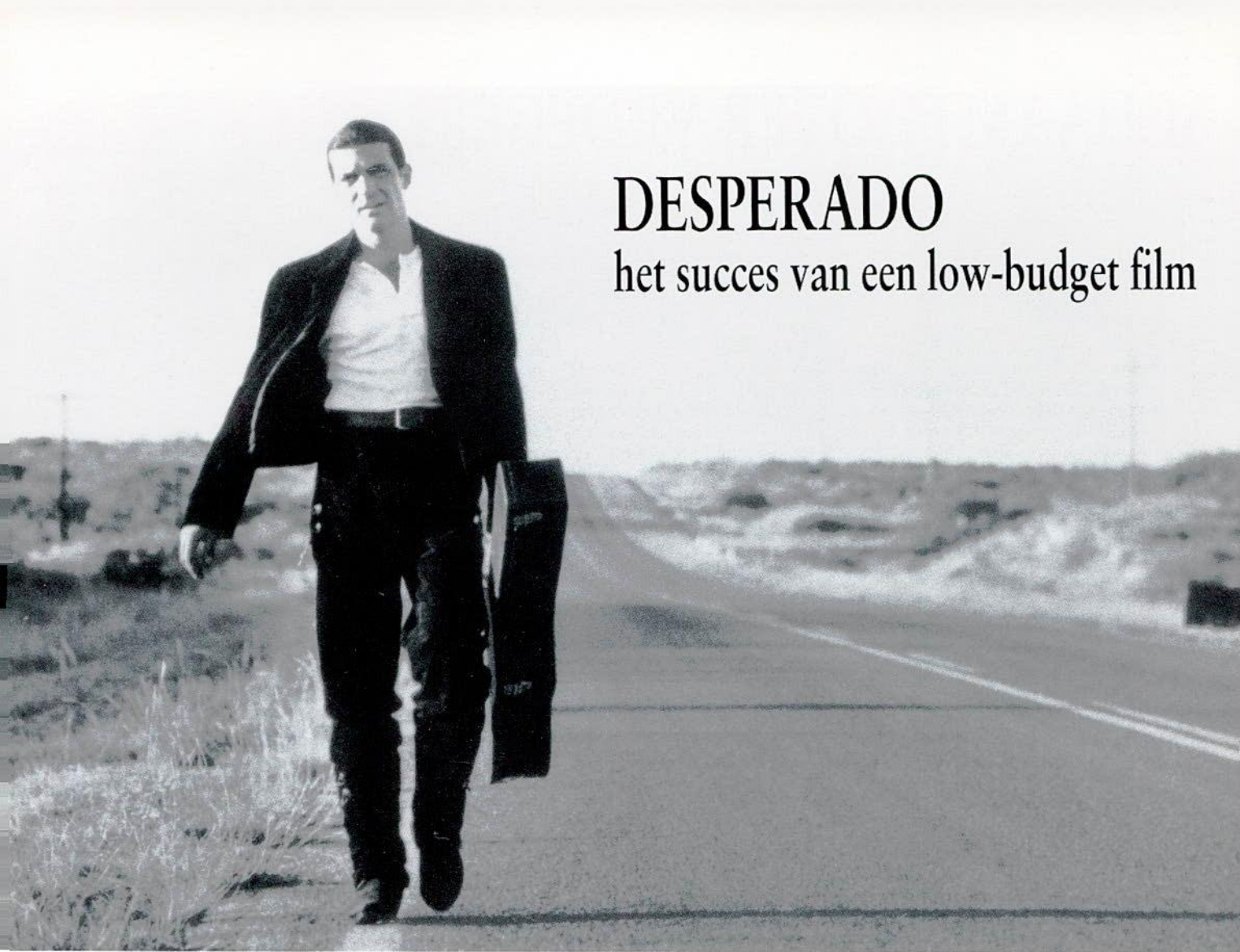
Waarom zou je trouwens spijt hebben van de ideologie die je vroeger aanhing? Als je tenminste uit naam daarvan maar geen misdaden hebt gepleegd, want dan heb je alle reden om je diep te schamen. Maar waarom zou je spijt hebben van politieke opvattingen die nu achteraf, met de kennis en het inzicht van vandaag, misschien niet altijd even verstandig waren?

Sommige linkse mensen betreuren het dat zij ooit protesteerden tegen de Amerikaanse oorlog in Vietnam. Hadden de Vietnamezen dan niet het recht op zelfbeschikking, omdat achteraf gezien de Vietnamese regering misschien niet zo democratisch is als we in het Westen voor ideaal houden? Waarom hebben andere, rechtse, mensen geen spijt dat ze destijds niet hebben geprotesteerd tegen de Amerikaanse bombardementen op Vietnam? Of tegen de Nederlandse politieke acties in Nederlands Oost-Indië? Of tegen de apartheid in Zuid-Afrika? Waarom moeten linkse mensen wel spijt hebben van hun opvattingen?

We deden vroeger, wat we deden, omdat we vonden dat het moest. En morgen moeten we weer doen wat we vinden dat gedaan moet worden. Want er is nog genoeg in de wereld, dat niet deugt. En we zouden ons juist moeten schamen dat we daar nog zo bitter weinig tegen doen.

Karel Roskam

Antonio Banderas in *Desperado*

DESPERADO

het succes van een low-budget film

Het geploeter van jonge filmmakers die hun ideeën aan de straatstenen niet kwijt kunnen, ingrepen van anderen in hun scenario moeten accepteren, de gekste dingen doen om aan geld voor de produktie te komen, en dan uiteindelijk een film maken waar geen hond naar komt kijken vormt een alom bekende lijdensweg. Maar heel soms gaat het anders. Vorige maand maakte ik u al attent op Clerks, deze maand kunt u constateren dat een jonge Mexicaan een nog sterker verhaal heeft. Maar wel waar gebeurd!

Niet veel films zullen zo'n ongebruikelijke voorgeschiedenis hebben als *Desperado*. De film heeft n.l. alles te maken met zijn voorganger, *El Mariachi* uit 1993. Deze eersteling van de nu 25-jarige Mexicaanse regisseur Robert Rodriguez kwam tot stand nadat de bevlogen schrijver/regisseur/producent/cameraman/editor met alle mogelijke middelen (o.a. door deel te nemen aan het testen van medicijnen) een budget van krap 7000 dollar bij elkaar had geschaapt (Clerks kostte nog altijd ongeveer 25.000 dollar). Geassisteerd door familie en vrienden maakte hij *El Mariachi*, een persiflage op de western, maar dan wel met een dikke knipoog naar het hele genre. De emoties in de film waren echter puur en vooral origineel, en de cameravoering verried veel talent. *El Mariachi* vertelde het verhaal van een zanger/gitarist die hoopt met zijn muziek zijn brood te kunnen verdienen. In het plaatsje waar hij arriveert, regeert echter een niets ontziende drugs-

dealer die in zijn gitaarkoffer een heel wapen-arsenaal vervoert om een rekening met wat kameraden van vroeger te vereffenen. Vanzelfsprekend worden de koffers, en diensgevolge ook hun bezitters, met elkaar verwisseld. Slachtoffer van de gehele operatie wordt o.a. de vriendin van de gitarist: zij laat het leven. Zelf wordt hij door zijn hand geschoten, wat voor iemand in zijn branche natuurlijk ook niet leuk is. Hij neemt de wijk op een motor, achteraf gezien een mooie opening naar een vervolg.

■ Desperado

Een belangrijke man van maatschappij Columbia zag de film en rook onmiddellijk de mogelijkheden. Hij pakte om te beginnen de distributie vakkundig aan, en *El Mariachi* maakte een zegetocht langs vele festivals. Daarop bood diezelfde maatschappij Rodriguez een budget van zeven miljoen dollar om van *El*

Mariachi een nieuwe versie te maken. Maar het werd *Desperado*, die deze maand in première gaat. De film is in grote lijnen een vervolg op *El Mariachi*, met dit verschil dat Rodriguez nu alles veel professioneler kon aanpakken. De hoofdrol wordt bijvoorbeeld gespeeld door een dure ster, Antonio Banderas. Dit voormalig paradepaardje uit vele films van de Spaanse virtuoos Pedro Almodovar wordt, sinds hij naar Amerika kwam, bestempeld als de 'nieuwe Latin Lover.' In *Desperado* speelt hij zijn eerste hoofdrol in een in Amerika gemaakte film. *Sinds ik Antonio in The Mambo Kings had gezien, wist ik dat ik hem voor mijn volgende film wilde hebben*, aldus een enthousiaste Rodriguez. *Hij is zeer viriel, maar tegelijk elegant. In de actie-scènes lijkt hij som wel te dansen, wat hij trouwens heel goed kan. Bovendien speelt hij gitaar en zingt hij zijn eigen songs. Hij bleek veel meer te zijn dan waarop ik had durven hopen. Hij speelt El Mariachi niet, hij is El Mariachi. En ondanks zijn status was hij zeer coöperatief. Alles wat ik wilde, deed hij voor me. Bovendien wilde ik een Latino als held in mijn film. Dat is nog nooit vertoond. Mexicanen spelen eigenlijk altijd de bad guy.* Zo'n zware rol vol actie viel Banderas overigens niet echt mee. *De eerste weken zat ik vol schrammen en blauwe plek-*

ken, want je wilt natuurlijk zoveel mogelijk zelf doen. Ik ben achteraf heel tevreden, maar ik heb ongelooflijk veel pijn geleden tijdens die paar weken draaien. Het kwam mijn rol overigens wel ten goede, want de man die ik speel is een gekwelde figuur. Of zoals Robert Rodriguez het formuleert, een gewond dier.

Het royale budget is aan veel andere details van de film ook goed af te zien, maar de originele, ironische stijl, het melodramatische verhaal vol grappen die de kijker voortdurend op het verkeerde been zetten, en de prachtige beelden zijn opnieuw helemaal Rodriguez. Hij kon zich dit keer permitteren om 'slechts' als scenarist/producent/regisseur op te treden, voor de andere functies nam hij vakmensen aan.

■ Het recht zegeviert

Desperado begint in een uitermate morgige 'cantina', waar een blanke man verhalen opdist over een wraakzuchtige gitarist zonder naam die niet te pakken is, en die aan een nietsontziende zoek-actie bezig is om de dood van zijn vriendin te wreken. Later blijkt de blanke man een handlanger van dezelfde gitarist te zijn, vooruit gestuurd om diens pad te effenen en informatie in te winnen. Later krijgt de hoofdfiguur hulp van de beeldschone eigenares van een boekwinkel, die wel wat in die duistere maar bijster aantrekkelijke figuur ziet (wat wil je, Banderas...) al brengt ze hem niet op de hoogte van wat kleinigheden in haar bestaan die een heleboel hadden kunnen ophelderen. Maar de gitarist is zo vastbesloten om zijn missie te volbrengen, dat hij erin slaagt om zijn gehate tegenstander uiteindelijk, na diverse explosieve vuurgevechten, feilloos onder schot te krijgen. Maar als hij ontdekt op wie hij al die tijd zo verbitterd jacht heeft gemaakt, kan hij het fatale schot niet lossen. Zijn vriendin begrijpt aanvankelijk niet waarom haar minnaar opeens het roer omgooit, tot hij haar vertelt welke streek het Lot hem heeft geleverd. Uiteindelijk zegeviert natuurlijk toch het recht, zoals dat hoort in dit soort vast omlijnde heldenverhalen.

Desperado is voor kijkers die enige ervaring hebben en die het genre van de western voldoende kennen om de persiflage goed aan te voelen, een productie om van te watertanden. De lokaties (het grensgebied tussen Mexico en Texas) zijn subliem, de casting kon niet beter (als Salma Hayek die de boekverkoopster speelt, voor het eerst in beeld verschijnt, botsen er onmiddellijk drie auto's tegen elkaar doordat de bestuurders alledrie hun ogen niet van haar kunnen afhouden). Bonus: een cameo-rol van de gevierde cult-regisseur Quentin Tarantino, die zichzelf door dit soort kleine optredens in produkties van vrienden tot een vleesgeworden 'running gag' heeft gemaakt. Tweede bonus: de muziek, van o.m. Los Lobos.

Leonore van Opzeeland

WATERWORLD

Laat u niet van de wijs brengen door de negatieve voorpubliciteit over *Waterworld*. Weliswaar kregen regisseur Kevin Reynolds en zijn vriend en hoofdrolspeler/producent Kevin Costner in de montage-kamer zo'n ruzie dat Reynolds wegliep en niet meer terugkwam, en weliswaar overschreed het budget elk tot nu toe besteed bedrag voor een film (de geruchten schommelen tussen de 180 miljoen en 200 miljoen dollar), en weliswaar is aan het resultaat te zien dat er bij de montage de nodige noodgrepen zijn toegepast, maar niettemin werd *Waterworld* een spektakel van de eerste orde. Het verhaal, over een wereld die anno 3000 is ondergelopen als gevolg van het smelten van de ijskappen, en een groepje overgebleven mensen die wanhopig zoeken naar het beloofde land, hier Dryland (Droogland) ge-

Dennis Hopper in *Waterworld*

noemd, doet bijna bijbels aan. Slechteriken zijn er natuurlijk in overvloed, onder aanvoering van Dennis Hopper die langzamerhand een karikatuur van zichzelf begint te worden. Maar Costner is in zijn rol van de amfibische Mariner (vliezen tussen zijn tenen, kieuwen achter zijn oren), schitterend op dreef, en de meest verwende kijker zal na afloop moeten toegeven dat een dergelijke apocalyptische show nog niet eerder is vertoond!

FUNNY BONES

Nadat ik *Funny Bones* had gezien, kreeg ik een sterk déjà-vu gevoel. De stijl deed me denken aan die andere film waar ik zo kapot van was: *Hear my Song*. En inderdaad, *Funny Bones* is van dezelfde regisseur, de Brit Peter Chelsom. De film volgt een jonge, Amerikaanse komiek die uit Las Vegas vlucht omdat hij niet onder de schaduw van zijn zeer succesvolle vader (mooi rolletje van Jerry Lewis), ook een grappenmaker, uit kan

komen. Hij reist naar Blackpool, waar hij de eerste zes jaar van zijn leven heeft doorgebracht. In dit mekka van Engels entertainment hoopt hij wat nieuwe acts te vinden, om in Amerika eindelijk door te breken. Maar hij vindt nog veel meer: verzwegen familie-geheimen, onbekende familie-leden en het antwoord op de enige echte vraag die zijn leven beheerst: wanneer is een mens nou leuk? Oliver Platt speelt de eerste grote rol van zijn

Tableau de la Troupe van *Funny Bones*

carrière en doet dat voorbeeldig, al wordt de show gestolen door de tamelijk onbekende Britten die de cast bevolken. Voor de fijnproever een feest van begin tot eind!

SCHADUWLOPERS

Het kan opeens niet op met de prima Nederlandse films. Na Antonia van Marleen Gorris, Tot Ziens van Heddy Honigmann en een uitstekende documentaire over Aletta Jacobs van Nouchka van Brakel, is deze maand de beurt aan de broers Peter (scenario en regie) en Jan (montage) Dop, die samen *Schaduwlopers* maakten. Een film zonder vast omlijnd begin of eind, met een moeilijk na te vertellen verhaallijn, maar zeer origineel van opzet en heel speels in beeld gebracht. Twee broers zijn getrouwd met twee zusters, maar eigenlijk allebei met de verkeerde. Hun huishouden heeft daardoor een onalledaagse structuur. Verder doen ze niet veel. Ze wandelen voornamelijk door Deventer (een stad die een juweel van een lokatie blijkt te zijn), en maken van ogenschijnlijk nietszeggende gebeurtenissen zoveel dat ze er hun leven royaal mee kunnen vullen. De film moet het hebben van het verrassende, absoluut onvoorspelbare script en van de uitstekende rollen. Hoofdrolspelers zijn Aat Ceelen en de onvolprezen Pierre Bokma, maar ook alle bijrollen worden uitstekend ingevuld. Alweer een aanrader.

LvO.

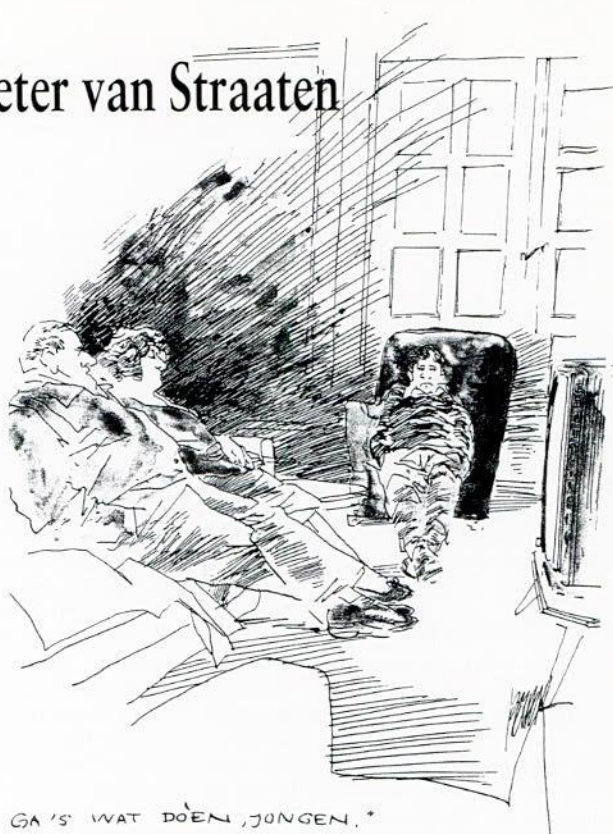

Aat Ceelen (l) en Pierre Bokma in *Schaduwlopers*

Schrijnende grappen van Peter van Straaten

*SMOEL HOUDEN ALLEMAAL!
KATINKA'S VRIEND MOET EVEN BIDDEN.*

GA 'S WAT DOEN, JONGEN.*

Van de hand van de schrijver/tekenaar Peter van Straaten verscheen -ter gelegenheid van zijn zestigste verjaardag- een nieuwe bundel tekeningen: *Peter's beste in kleur*.

Zoals al uit de titel valt op te maken bevat deze prachtige (gebonden) uitgave een selectie van zijn zogenoemde "zorgelijke grappen". Een genre waar hij zich al ruim twintig jaar in uitleeft en waarin hij tot grote hoogte is gestegen. Het stramien van deze

schrijnende grappen is sinds zijn eerste bundel ("Moeder ik ben niet gelukkig", 1973) steeds hetzelfde gebleven: snelle schetsen met daaronder een tekst die tezamen een eenheid vormen en bij de kijker/lezer de nodige gedachten en emoties oproepen.

Een voorbeeld. Een tekening van een huis met een tuin. Op een muurtje zit, met de rug naar het huis, een opgeschoten jongen met een gezicht waar het ongenoegen van af valt te lezen. Een vrouw

(uit de tekst kan men opmaken dat het zijn moeder is) nadert hem van achteren en zegt: *Lieverd, hoe vaak moet ik het nou nog zeggen ... doe een jas aan als je in de tuin gaat zitten mokken.*

Door het onderschrift krijgt deze tekening ineens een geweldige lading en zadelt dit de lezer op met vragen. Vragen als: Hoeveel begrip is er werkelijk voor zijn gedrag? Welke betekenis moet aan het woordje "lieverd" worden gegeven? Wat voor een gezin

gaat er schuil achter dit kleine verdriet? Hoe communiceren deze mensen met elkaar?

Voor hen die onbekend zijn met het werk van deze scherp observerende tekenaar drukken we bijgaand een viertal prenten uit deze magnifieke bundel af.

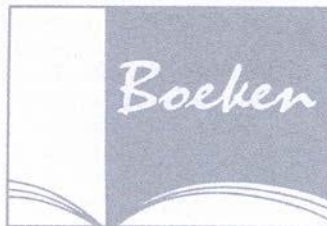
Peter van Straaten:
Peter's beste in kleur. Van Gennep, Amsterdam. 1995. 144 blz.
Geb. f 29,90.(WH).

"HAD JIJ EIGENLIJK NOG PLANNEN
MET ME VOOR NA DEZE VAKANTIE?"

"IK DACHT GEWOON, PETER HANGT EVEN DIE
LAMP OP, IK KON TOCH NIET WETEN DAT HET JE
LEVENSWERK ZOU WORDEN?"

Arts en oorlog

In 1972 verscheen (in twee delen) **Arts en Oorlog** van dr. J.A. Verdoorn (1903-1991). De ondertitel van dit standaardwerk luidde: *Medische en sociale zorg voor oorlogsslachtoffers in de geschiedenis van Europa*.

Inleiding in de medische polemologie. Reeds na enkele jaren was de (beperkte) oplage uitverkocht. Dit tot groot ongenoegen van velen. Verscheidene keren heb ik m'n eigen (ooit tweedehands gekochte) exemplaren aan militaire artsen uitgeleend. Hun reacties waren steeds dezelfde:

Werkelijk een indrukwekkend boekwerk. Jammer dat het niet meer te verkrijgen is.
Verdoorn zelf

hoopte ook nog mee te maken dat er ooit een verbeterde versie van zijn boek zou worden uitgebracht doch dit kwam er maar steeds niet van. Dankzij een initiatief van de Nederlandse Vereniging voor Medische Polemologie (NVMP) werd dit probleem medio dit jaar eindelijk uit de wereld geholpen en verscheen (in één band) een herdruk van dit befaamde boek.

Wat is het grote belang van **Arts en Oorlog** anno 1995 dat dit een herdruk rechtvaardigt? In de eerste plaats is het een buitengewoon belangwekkend boek omdat het op een zeer gedegen wijze de geschiedenis van de militaire geneeskunde en de zorg voor (militaire) oorlogsslachtoffers (tot 1968) beschrijft. Daarnaast schuilt het waardevolle in Verdoorns fundamentele analyse van de ethische uitgangspunten van de geneeskunde ten opzichte van de problematiek van oorlog en vrede (In **Arts en Oorlog** introduceerde Verdoorn het begrip medische polemologie).

Arts en Oorlog is een breed opgezet boekwerk, met grote passie geschreven en uniek in z'n degelijkheid. Daardoor is het boek niet alleen de moeite waard voor geïnteresseerden in de militaire geneeskunde, maar zeker ook voor ethici, artsen en hulpverleners die betrokken zijn bij de hulpverlening aan oorlogsslachtoffers.

Dr. J.A. Verdoorn: **Arts en Oorlog**. Erasmus Publishing, Rotterdam. 1995. 618 blz. Geb. f 69,50.(WH)

Spirituele zoektocht

In stilte en eenzaamheid kunnen we zorgvuldiger luisteren. Dan is het gemakkelijker de ziel te horen roepen. Als we eenmaal opmerken hoe behoeftig zij is geraakt,

leren we snel hoe we haar kunnen voeden. We moeten alleen even stilhouden, contact leggen met het onbekende, de overvloed van het leven ervaren, een inspirerend boek openslaan, genieten van het moment of aandachtig een grasspriet beschouwen.

Deze regels staan bijna aan het slot van wat zelf ook best 'een inspirerend boek' mag heten: **Het hart van de berg** van David A. Cooper, ondertitel *Een mystieke odyssee*. Het is een verslag van Cooper's twaalfjarige zoektocht naar de bronnen van zijn eigen mystieke belevingen. Hij doet dat op twee manieren die met elkaar in voortdurende wisselwerking staan. In de eerste plaats door van tijd tot tijd intens en volledig op te gaan in meditatieve retraites van 7, 40 of zelfs 100 dagen. In de tweede plaats door studie van de mystieke tradities van jodendom, christendom, soefisme (soefi's zijn islamitische mystici) en boeddhisme. Dat alles gebeurt wisselend op verschillende plaatsen in de VS en in Jeruzalem, waar Cooper en zijn vrouw ook enkele jaren woonden. Als Cooper tenslotte bijna en passant vermeldt dat hij tot rabbijn wordt gewijd, hebben de lezers inmiddels een uniek persoonlijk groeiproces meebeleefd. Uniek ook door de zeldzame vermening van boeddhistische methoden en joodse leer. Dat hem een en ander niet altijd in dank werd afgenomen (met name in orthodoxe kringen) laat zich denken, bijvoorbeeld bij een citaat als het volgende:

Eerlijk gezegd heb ik moeite met iedere georganiseerde religie, of het nu de joodse is of een andere. Mijn zoektocht is spiritueel en mystiek. Het religieuze leven interesseert me minder dan de mogelijkheden die het geloof biedt. Ik voel me niet aangetrokken tot het ritueel, maar tot de oerkrachten die worden opgeroepen. Het is een zoeken naar de ziel: mijn ziel, de ziel van de mensheid, de ziel van de planeet en van het heelal.

David A. Cooper: **Het hart van**

de berg. Ankh-Hermes, Deventer 1995. 224 blz. f 29,50.(FS)

Jeugdliefde

Tommy Wieringa debuteerde dit voorjaar met de verrassende roman **Dormantique's manco**. Hoofdpersoon Bas Dormantique vraagt zich halverwege het boek af: *Als ik een ziekte heb, dan is het de ziekte van het nooit kunnen vergeten. Want dat ik me alles herinner, dat is het manco van Dormantique*. De herinneringen die hem steeds parten spelen betreffen, naast de verwaterde contacten met twee schoolvrienden, bovenal de verbroken relatie met zijn jeugdliefde Nina Cuperus. Wanneer hij, na vier jaar als bordenwasser te hebben gewerkt in een Mexicaans restaurant, op staande voet ontslag krijgt (Bas maakte publiekelijk een onwelvoeglijke opmerking over zijn verkrachte bazin Maria), neemt hij als het ware afstand van dat hem steeds kwellende verleden. Hij gooit, tot ontzetting van de buurt, zijn schamele bezittingen over het balkon, pakt zijn rugzak, stapt in z'n auto en vertrekt met onbekende bestemming zuidwaarts. In de aanhef van dit stukje noemde ik deze roman verrassend. Het boek laat zich lezen als een trein (dat is op zich al een verdienste) en bevat talrijke meeslepende passages (o.a. de zeer realistisch beschreven zelfmoordpoging van één van de twee schoolvrienden en de tocht met zijn opgedane reisgenoot Ollie door de bergen in het grensgebied van Marokko en Algerije).

Wat kan een debutant meer wensen dan dat wordt uitgezien naar zijn volgende boek?

Tommy Wieringa: **Dormantique's manco**. In de Knipscheer, Amsterdam. 1995. 231 blz. f 32,50.(WH)

TOMMY WIERINGA

Twintigste eeuw

De Belgische filosoof en publicist Mark Heirman deed al eerder van zich spreken met een aantal uitstekende boeken over het vraagstuk van oorlog en vrede (o.a. het aan kardinaal Alfrink opgedragen "Wapens groeien niet aan de bomen", 1978).

In zijn laatste boek, **De waanzinnige twintigste eeuw. Oorlog en vrede van 1914 tot 1994**, slaagt Heirman er in (in twaalf opstellen) deze op haar einde lopende eeuw heel aardig in kaart te brengen (uiteraard op hoofdlijnen). Voor de auteur begint en eindigt deze eeuw op de Balkan, met Sarajevo als kernbegrip. In een plezierige schrijfstijl schetst hij een beeld van een gewelddadige eeuw. Een millennium dat twee wereldoorlogen over zich heen zag trekken en gebukt ging onder de terreur van twee verschrikkelijke figuren, Hitler en Stalin. Een eeuw ook die de wereld, door de Koude Oorlog en de daaruit voortvloeiende bewapeningswedloop, tot aan de rand van de zelfvernietiging bracht. Tegenover al deze ellende stonden ook de "wonderjaren" 1968 (Praagse lente) en 1989 (de omwenteling in Oost-Europa) waar de mensheid de nodige hoop aan kon ontnemen.

Ondanks het feit dat de twintigste eeuw al meer dan honderd miljoen slachtoffers maakte, laat deze, in de visie van Heirman, tegelijkertijd ook de grootste stap zien op weg naar een meer humane en vrediger wereld.

Voor (jonge) militairen die hun uitjending in een breder historisch kader willen plaatsen, is dit boek zonder meer aan te bevelen. Mark Heirman: **De waanzinnige twintigste eeuw**. Hadewych, Antwerpen/Baarn. 1995. 239 blz. f 39,90.(WH)

Mark Heirman

DE WAANZINNIGE TWINTIGSTE EEUW

Oorlog en vrede van 1914 tot 1994

Twee-luik

Iedereen kent het fenomeen "bonsaiboompjes" (al was het alleen maar naar aanleiding van de WAO-discussies). Boompjes waarbij zoveel wortels worden weggenomen dat ze nog net in leven blijven maar nooit groeien. Aan dit gegeven ontleende Betty Roos de titel voor haar tweeluik over de Tweede Wereldoorlog: **Bonsai-kinderen. Indië-Nederland 1942-1948**. Als kind van vijf kwam de schrijfster terecht in een Japenkamp in het voormalig Nederlands-Indië. Op sobere doch indringende wijze beschrijft ze, met woorden van een kind van die leeftijd, het dagelijks leven in het interneringskamp. Na de oorlog wordt ze met haar moeder, zusjes en broertje (haar vader heeft het kamp niet overleefd) naar Nederland gerepatriëerd en tracht ze een nieuw leven op te bouwen. Voor de inmiddels negenjarige Betty is de oorlog nog lang niet voorbij. Pas dan hoort ze dat er ook in Europa een oorlog heeft gewoed. Beetje bij beetje neemt ze kennis van de holocaust, de onderduikers, de gaskamers en wordt ze zich van haar eigen joods-zijn bewust. Tegelijkertijd ervaart ze de onzekerheid en het onbegrip over wat de geïnterneerden in de Japenkampen hebben meegemaakt aan de andere kant van de wereld.

Joop van Tijn merkt in een kort voorwoord treffend op: *Een gloednieuwe schrijfster met een verslag van hoe het was, geschreven door het kind dat ze was (...) met het gestolde verdriet dat lotgenoten kennen, maar waarvoor zij opnieuw woorden heeft gevonden.* Ik heb al heel wat boeken over het leven in de Japenkampen gelezen maar dit is werkelijk een heel bijzonder boek!

Betty Roos: Bonsai-kinderen. In de Knipscheer, Amsterdam. 1995. 252 blz. Geb. f 39,50. (WH)

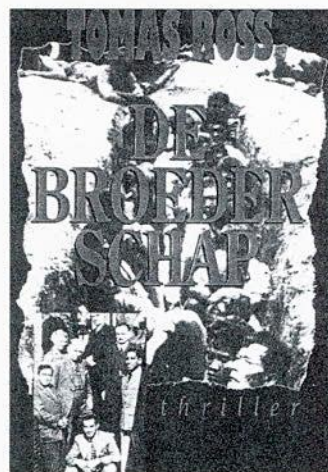

Thriller over Nederlands-Indië

Nu de laatste tijd onvoorstelbaar veel geschreven is over de Nederlandse rol in voormalig Nederlands-Indië en over het Indonesië van vandaag, kan ik mij voorstellen dat een boek dat handelt in 1948 gedeeltelijk in, maar vooral over de vrijheidstrijd van Indonesië even op zij gelegd wordt.

Als u dat doet, dan zou ik u aanraden om **De Broederschap** van Thomas Ross wel op het lijstje van 'in-iedere-geval-nog-te-lezen-boeken' te zetten, voor later. Wij hebben in Nederland weinig echte thriller-schrijvers, Thomas Ross is één van de beste. Niet alleen omdat hij een spannende plot weet te verzinnen, hij doet z'n research, voor zo ver na te gaan, voortreffelijk, waardoor je ongemerkt van de historie weer het een en ander opsteekt.

De Broederschap is gebaseerd op historische figuren: kapitein Westerling, generaal Spoor, KVP-voorman Romme, namen die sommigen van ons nog kennen uit hun jeugd en die door dit boek weer inhoud krijgen. Daarnaast wordt er vergiftigd, opgeblazen en vermoord en kost het wat nadenken van de lezer om het verhaal goed te blijven volgen. Alleszins de moeite waard, meer wordt hier niet onthuld.

Thomas Ross: De Broederschap. Fontein, Baarn. 1995, 303 blz. f 29,90. (JM)

Kapitein Iglo

Het vijftal Bindervoet, Henkes, Bakker, Windig en De Jong schreven en tekenden de hilarische avonturen van kapitein Iglo over de wereldzeeën in de Wijdlopige, brede en waarachtige beschrijving van de ongelukkige reizen van het schip de Visstick en haar gezagvoerder **Kapitein Iglo**.

Deze Iglo werd al als *Captain geboren en hij bleef het*. Al in de wieg sprak hij de gedenkwaardige

woorden: *Ik moet varen*. Dat deed hij dan ook, op vele schepen. In de hier beschreven omzwervingen met de Visstick gaat kapitein Iglo op zoek naar het zesde continent, het legendarische Ergens. De tocht naar het onbekende werelddeel leidt hen eerst naar het geheimzinnige Paaseiland met zijn mysterieuze beelden. Voor Iglo is niet interessant hoe deze beelden er zijn gekomen maar wát er in zit. Met hamers, beitels en boren laat hij dit de bemanning onderzoeken zonder ook maar enig resultaat (behalve de vernieling van de beelden). Na een lange periode van windstilte, waarbij de bemanning zich geweldig verveelt, komt het zelfs tot een mutterij. Lang duurt deze afzetting niet en met kapitein Iglo steviger op de brug dan ooit wordt de tocht in noordelijke richting voortgezet om tenslotte in het poolijs te eindigen. Heerlijke kolder op onnavolgbare wijze geïllustreerd door René Windig en Eddie de Jong (bekend van o.a. de Heinz-strips).

Wijdlopige, brede en waarachtige beschrijving van de ongelukkige reizen van het schip de Visstick en haar gezagvoerder
Kapitein Iglo

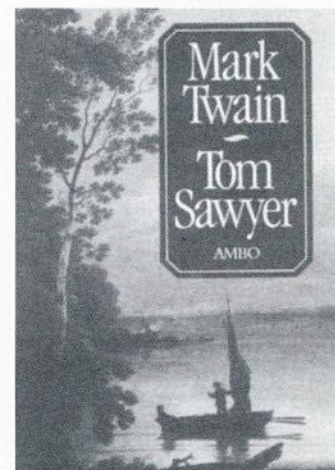
DE HARMONIE

Erik Bindervoort e.a.: Kapitein Iglo. De Harmonie, Amsterdam. 1995. 195 blz. geïll. f 32,50. (WH)

'Jongensboek'

De Amerikaanse romanschrijver en humorist Mark Twain (pseudoniem van Samuel Langhorne Clemens 1835-1910) verwierf mondiale bekendheid met zijn 'jongensboeken' over de avonturen van Tom Sawyer en Huckleberry Finn. Maar ook ontelbare scherpzinnige en geestige aforismen staan nog regelmatig in agenda's of citatenbundels. Jongensboeken tussen aanhalingstekens, want evenals Defoe's *Robinson Crusoe*, Swifts *Gulliver's Reizen* of de fantastische verhalen van Jules Verne worden **Tom Sawyer** en **Huckleberry Finn** gerekend tot de 'klassiekers' van de wereldliteratuur (*boeken die mensen prijzen maar niet lezen*, volgens Twain). Gelukkig is er eindelijk weer een nieuwe vertaling (van Peter Bergsma) verschenen van

Tom Sawyer. Aardig is bovendien dat aan *De Avonturen* twee niet eerder in het Nederlands vertaalde novellen zijn toegevoegd: **Tom Sawyer in het buitenland** (over een ballonvaart naar de Sahara) en **Tom Sawyer detective** (waarin Tom een mysterieuze kerkhofmoord oplost). Door de dood van zijn vader moest Sam Clemens op z'n twaalfde van school af. Hij ging werken bij kranten en drukkerijen, trok van stad naar stad en publiceerde al jong met succes verhalen en reisebrieven. In 1859 ging een jeugdwens in vervulling: hij werd rivierloods op de Mississippi, tot de Burgeroorlog uitbrak in 1861. Zo kwam hij ook aan zijn schrijversnaam Mark Twain (waterpeilterm die 'twee vadem diep' betekent) en aan de stof voor zijn grootste autobiografische roman *Het leven op de Mississippi* (1883). Zijn avontuurlijke geest (hij was later o.a. nog zilverzoeker in Nevada, reizend reporter op Hawaï, door Europa en in het Midden Oosten), grote belemen-

heid, sociaal-kritische inslag en vooral zijn ironische vertelkunst leverden schitterende boeken op, die nog altijd uitstekend wegleggen.

In *De avonturen van Tom Sawyer* (1876) beschreef Twain zijn jeugd in St. Petersburg, zoals hij het plaatsje Hannibal aan de Mississippi noemt in zijn boeken. De kwajongensstreken van Tom, Huck Finn en Joe Harper worden met spanning en humor verteld: van huis wegllopen en bivakkeren op een riviereiland, Robin Hood spelen in de wouden, schoollessen en saai kerkdiensten verstoren, schatzoeken in ruïnes en grotten, enz. Kortom, een kostelijk 'jongensboek' met menig volwassen doordentertje.

Mark Twain: Tom Sawyer. Ambo, Baarn 1995. 378 blz. f 34,90 (FS)

Wim Heij
Joan Merens
Frank Spoelstra

WAT DOEN RAADSLIEDEN?

In het humanistisch denken gaat men er vanuit, dat ieder mens in principe vrij is tot denken en doen, maar ook verantwoordelijk is voor die vrijheid.

Raadslieden vinden, juist op grond van hun humanistische levensovertuiging, dat het er vooral om gaat de ander te stimuleren om te zoeken naar het vinden van zijn of haar eigen weg. Of dat een humanistische weg is of een andere doet niet ter zake. Het gaat er niet om, dat de man of vrouw die met een van de raadslieden in contact komt humanist wordt, maar dat deze stap voor stap een eigen weg gaat, dat wil zeggen, zich meningen en opvattingen eigen maakt en zin aan het eigen leven geeft.

De humanistisch geestelijke verzorging wil de mens stimuleren om ernst te maken met zichzelf, waarbij ieder de mogelijkheid heeft om in vrijheid en zelfstandigheid een eigen levenskeuze te maken. Ieder mens kan op eigen niveau proberen zoveel mogelijk vrijheid en zelfstandigheid te realiseren.

Raadslieden kunnen daarbij behulpzaam zijn.

■ Groeps gesprekken

Het is wellicht het meest duidelijk om dit met een voorbeeld toe te lichten. In een g.v.-bijeenkomst kan, op verzoek

van de deelnemers, een gesprek worden gevoerd over ieder relevant onderwerp. Wat is de taak van de raadsman of -vrouw in dit gesprek?

a. Te zorgen dat de deelnemers van de groep zoveel mogelijk zelf komen tot een formulering van de argumenten, die voor en tegen beide standpunten kunnen worden aangevoerd.

b. Aanvullende informatie te geven voor zover blijkt dat de deelnemers bestaande argumenten niet kennen.

c. Te voorkomen dat er tijdens het gesprek een beïnvloeding, de één of andere kant op, ontstaat. Het moet de deelnemers steeds duidelijk voor ogen staan, dat niemand hen in een bepaalde richting wil sturen.

d. De deelnemers, voor zover ze voldoende belangstelling hebben, aan te sporen zich verder te verdiepen in het onderwerp.

■ Individuele gesprekken

Mensen kunnen er behoefte aan hebben hun persoonlijke ervaringen eens met een raadsman of -vrouw door te praten. Zo'n gesprek vindt plaats op basis van wederzijds vertrouwen. Raadslieden begeleiden en helpen dan de cliënt om

meer zicht te krijgen op eigen (levens)vragen. Uiteindelijk bepaalt de cliënt zelf z'n eigen weg. De geestelijk verzorger is alleen maar dienstbaar in dit proces.

■ Andere werkzaamheden.

Uit het houden van groeps gesprekken (de zgn. g.v.-uren) en het beschikbaar zijn voor individuele gesprekken kunnen voor raadslieden nog andere werkzaamheden in de krijgsmacht voortvloeien. Zo vindt er per onderdeel regelmatig overleg plaats met de arts, de maatschappelijk werker (MDD), de personeelsofficier en de andere geestelijk verzorgers. Zonodig worden ook besprekingen worden gevoerd met commandanten op de kazerne, tot en met het ministerie van defensie.

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep/t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	* 06 - 535 - 7549 * 06 - 514 - 6093	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	* 06 - 549 - 7913	040-627322
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629
Rotterdam/ Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539341/381	* 06 - 213 - 341/281 * 06 - 202 - 617	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	* 06 - 517 - 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	02991-3525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05214-8754/8197	* 06 - 532 - 2643	05220-62273
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	* 06 - 209 - 6820	072-641080
Den Helder	R. P. (Rob) Geene	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-365234	* 06 - 557 - 5234	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58574	* 06 - 541 - 8574	05160-13579
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	076-273341	* 06 - 578 - 702	013-425425
Driehuis- Den Helder	C. (Carine) van Hinte	02550-61222	* 06 - 219 - 204	01727-13248
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	* 06 - 678 - 1826	030-937808
Ermelo	I.P. (Irma) Jacobs	03410-77809/77810	* 06 - 533 - 7810	03417-58156
De Peel	F.G. (Frits) van de Kolk	00-4939-8870	* 06 - 443 - 259	045-212183
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	04942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-49428137009
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-365234	* 06 - 557 - 5234	035-234907
Rheindahlen	J.G.J. (Jan) Nauts	00-4924341408		00-492-4345995
Oirschot	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	vervallen		01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Volkel	P. (Peter) Samwel	04132-76306/78305	* 06 - 510 - 6306/8305	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	* 06 - 564 - 2774	080-229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	* 06 - 564 - 2774	08382-1675
Seedorf	J.W.F. (Jan) Sulman	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942818445
Vught/Weert	J.E.M. (José) Verheyen	073-881564 of 04950-82702	* 06 - 531 - 1564	080-732564
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	* 06 - 519 - 6826	05110-72385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-952099
Curaçao	M. J. (Marias) van Dorp	005999637126		
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436		05210-13657
Stafradvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906		085-629745
Coornherthuis (raadsman)	J. (Jan) den Boer	03404-14060		03210-18934
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060		08370-10205 005999658948

